

SPRAWOZDANIE WYŻSZEJ SZKOŁY HANDLOWEJ

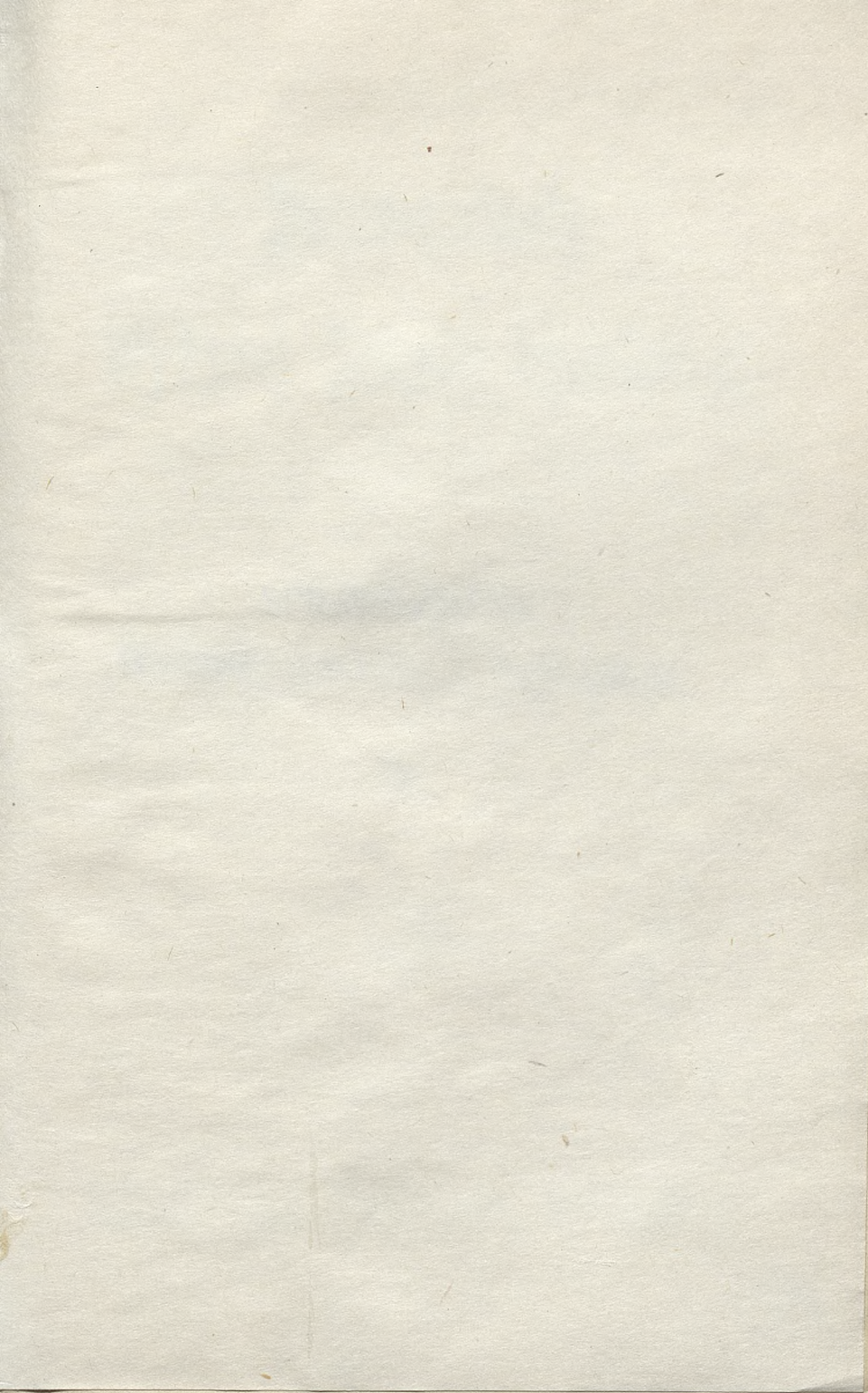
(z prawem publiczności i jednorocznej służby wojskowej, w myśl rozporządzenia c. k. Ministerstwa wyznań i oświaty z dnia 19. maja 1901 L. 9597 i c. i k. Ministerstwa obrony krajowej z dnia 9. listopada 1901 L. 39926, II.)

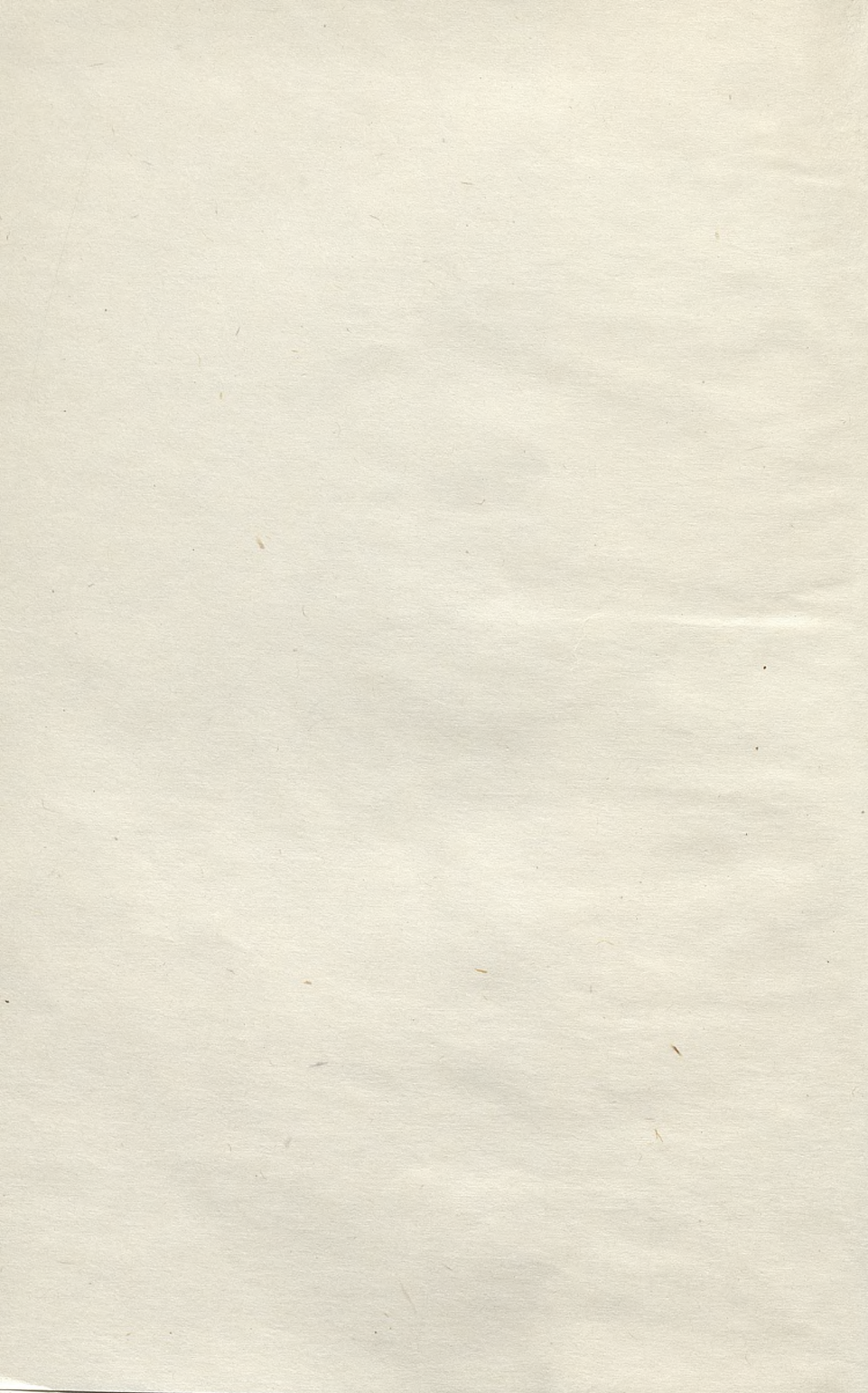
— W KRAKOWIE —

ogłoszone z końcem roku szkolnego 1904.

W KRAKOWIE 1904. — NAKŁADEM WYŻSZEJ SZKOŁY HANDLOWEJ.
CZCIONKAMI DUKARNI LITERACKIEJ POD ZARZ. L. K. GÓRSKIEGO.

4086
Sprawozdanie

Wyższej Szkoły Handlowej

Dr. Józef J. Jędrzejewski
profesor w. k. Ministerstwa
Handlu i Przemysłu

SPRAWOZDANIE
WYŻSZEJ SZKOŁY HANDLOWEJ.

W WARSZAWIE 1904. WYDAWANE W DZIAŁACH
CZYTELNIKI Drukarni Lit. i Lit. 1904.

WYŻSZEJ SZKOŁY HANDLOWEJ.
SPRAWOZDANIE

4236

Sprawozdanie

Wyższej Szkoły handlowej

(z prawem publiczności i jednorocznej służby wojskowej w myśl
rozporz. c. k. Ministerstwa wyznań i oświaty z dn. 19. V. 1901 L. 9597
i c. k. Ministerstwa obrony kraj. z dn. 9. XI. 1901 L. 39920, II.)

w Krakowie

— ogłoszone z końcem roku szkolnego 1904. —

W KRAKOWIE 1904. — NAKŁADEM WYŻSZEJ SZKOŁY HANDLOWEJ.
CZCIONKAMI DRUKARNI LITERACKIEJ POD ZARZ. L. K. GÓRSKIEGO.

Wiadomości ogólne.

rok ubiegły zaznaczył się bardzo wyraźnie w historii szkoły, dwie bowiem najważniejsze sprawy, warunkujące dalszy normalny rozwój szkoły, doczekały się w ostatnim roku stanowczego załatwienia, t. j. sprawa budowy odpowiedniego gmachu dla szkoły i sprawa etatu nauczycielskiego.

W sprawozdaniu za rok szkolny 1903 wyrażono nadzieję, że według wszelkiego prawdopodobieństwa budowa nowego gmachu zacznie się w roku 1904 na placu Kapucyńskim. Nadzieja nie zawiodła, co dziś z radością należy zapisać w kronice szkolnej. Na posiedzeniu w dniu 23 czerwca powzięła Rada miasta następujące uchwały:

1) Reasumuje się ustęp d) uchwały Rady miasta z dnia 8 kwietnia 1897, którym grunt pod Kapucynami przeznaczono pod budowę Muzeum techniczno-przemysłowego i przeznacza się tenże grunt pod budowę Akademii handlowej im. Cesarza Franciszka Józefa I., fundowanej z okazji 50-letniego jubileuszu Jego panowania.

2) Zatwierdza się projekt na budowę Akademii handlowej, wypracowany przez budownictwo miejskie i upoważnia się sekcję inwestycyjną do przeprowadzenia tej budowy kosztem 274.000 kor.

Koszt budowy pokryje:

- a) gmina m. Krakowa kwotą 100.000 kor., przeznaczoną na ten cel z okazji jubileuszu, a to z funduszu inwestycyjnego;
- b) Izba handlowa i przemysłowa w Krakowie kwotą 60.000 kor. również z okazji jubileuszu wyznaczoną;

- c) subwencja Sejmu krajowego już przyznana w kwocie 70.000 koron;
- d) celem uzyskania funduszu na pokrycie brakującej kwoty 44.000 kor. należy się zwrócić do Sejmu krajowego z odpowiednią petycją o powiększenie subwencji.

Bezpośrednio po tej uchwale rozpisana została licytacja ofertowa robót do oddania tak, że jeszcze w lipcu b. r. zacznie się budowa, stanie przed zimą pod dachem, zostanie wykończoną i urządzoną w pierwszej połowie roku 1905 a we wrześniu t. r. Wyższa Szkoła handlowa zacznie nowy rok szkolny w nowym budynku.

W sprawozdaniu z r. 1905. pomieszczony będzie dokładny opis nowego gmachu wraz z planami, dziś wystarczy wzmianka, iż tak rozmiarami, jak i układem i urządzeniem wewnętrznym budynek nowy będzie odpowiadać nowoczesnym wymaganiom.

Sprawa własnego grona nauczycielskiego, zapoczątkowana szczęśliwie uchwałami Rady miasta z dnia 25 czerwca 1903 (patrz sprawozdanie Szkoły z r. 1903) doczekała się także ze strony Wys. Sejmu przychylnego uzupełnienia, o czym zawiadomił Wys. Wydział krajowy kuratoryę szkoły pismem z dnia 10 listopada 1903 l. 101.339 następującej treści:

Żałując petycję kuratoryi z dnia 20 września b. r. w sprawie udzielenia gwarancji dla funduszu emerytalnego Wyższej Szkoły handlowej w Krakowie powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z 26 października b. r. zgodnie z wnioskiem sejmowej komisji przemysłowej uchwały tej treści:

Sejm przyznaje krakowskiej Wyższej Szkole handlowej gwarancję na pokrycie niedoboru funduszu emerytalnego w $\frac{2}{3}$ części jego wysokości, jednak nie wyższej ponad 1500 kor. rocznie, a to od r. 1904 poczynając, pod warunkiem, że gmina m. Krakowa pokryje resztę tego funduszu. Gwarancya ta ma obowiązywać kraj aż do czasu przejęcia Szkoły na etat państwa, względnie najwyżej przez jeden cały okres służbowy, t. j. przez lat 30, gdyby Szkoły wcześniej na etat państwa nie przyjęto.

Uchwała ta uzupełnia uchwałę Rady miasta z dnia 25 czerwca 1903 (patrz sprawozdanie za r. 1903) i załatwia ostatecznie sprawę etatu nauczycielskiego.

W celu wprowadzenia powyższych uchwał w życie udała się kuratorya do Rady miasta z prośbą o zorganizowanie odnośnej

akcyi i niezawodnie wkrótce już będzie mogła przystąpić do ob-
sady posad powyższemi uchwałami ustalonych.

Tak więc dwa najważniejsze warunki rozwoju szkoły, t. j. odpowiednie jej umieszczenie i urządzenie, jakoteż zapewnienie własnych sił nauczycielskich, wchodzi w życie. Nie można przeto wątpić o dalszym rozwoju szkoły, o możliwości spełnienia przez nią zadania podniesienia wykształcenia handlowego w kraju, a tem samem wzmożenia naszej działalności na tem niestety bardzo zaniedbanem polu kultury nowoczesnej. Utrwali się przeto nowa, silna organizacja i zasobność instytucja na pożytek miasta, kraju, na chwałę gminy miasta Krakowa, Sejmu i Izby handlowej i przemysłowej w Krakowie, wspólnem bowiem tych czynników dziełem jest nasza Szkoła, dziełem nie tylko głębszej, szersze horyzonty przyszłości obejmującej myśli, ale także i wielkiej ofiarności.

Dzięki wspianiałemu pomieszczeniu i wyposażeniu, Szkoła będzie mogła rozszerzyć swą organizację, a to w myśl § 4. swego statutu, który przewiduje możliwość utworzenia: *a)* kursów dla abiturjentów szkół średnich, *b)* kursów handlowych żeńskich i *c)* kursów wieczornych kupieckich. Dla wszystkich w nowym budynku obmyślano odpowiednie pomieszczenie, nie będzie tedy od rzeczy istocie tych kursów poświęcić słów kilka.

Kursa dla abiturjentów są instytucją dawną; powstały nasamprzód przy Akademii handlowej w Wiedniu i Pradze, a następnie przy innych. Celem ich było dać abiturjentom pewną całość wykształcenia handlowego, usposabiającą ich bądź to do zajmowania stanowisk w instytucjach finansowych, bądź też uzupełniającą ich wykształcenie uniwersyteckie wiadomościami z zakresu nauk handlowych. Kurs ten trwa rok jeden i obejmuje w godzinach tygodniowych przedmioty następujące: Arytmetykę kupiecką (5 godz.), buchalterię, korespondencję i kantor wzorowy (7 godz.), naukę o handlu i wekslach (3 godz.), prawo handlowe (3 godz.), ekonomię społeczną (3 godz.), geografję handlową i statystykę (3 godz.), towaroznawstwo (2 godz.), arytmetykę polityczną (1 godz.), obok rozmaitych przedmiotów nadobowiązkowych. Przy końcu roku odbywa się ścisły egzamin.

Kursa abiturystenckie zastępowały przez długie czasy uniwersytety handlowe. Ale i dziś, mimo powstania uniwersytetów han-

dłowych, — w Austrii dotychczas tylko jednego pod nazwą Exportakademie w Wiedniu, — kursy abiturystenckie — jak liczna ich frekwencya dowodzi — nie są instytucją zbyteczną, tworzą bowiem zawsze bardzo pożądane a niekiedy konieczne uzupełnienie w wykształceniu uczniów uniwersyteckich, zwłaszcza uczniów wydziału prawniczego, którzy na późniejszych stanowiskach z tego uzupełnienia prawdziwą mogą odnieść korzyść. Skąd to pochodzi, że i nowsze akademie handlowe, istniejące w miastach uniwersyteckich, organizują kursa abiturystenckie. Posiada je od roku Akademia handlowa we Lwowie, będą one potrzebne także w Krakowie. Upomniął się też o nie Sejm galicyjski, wzywając Rząd do utworzenia tych kursów przy Wyższej Szkole handlowej w Krakowie. Brak miejsca nie pozwolił o tem myśleć dotychczas; w nowym budynku zapewniono dla nich stosowne pomieszczenie, a niezawodnie nie poskąpią mu poparcia Sejm krajowy i Rząd.

Kursa handlowe żeńskie istnieją od lat wielu jako oddział zawodowy przy tutejszej szkole wydziałowej im. św. Scholastyki. Od dawna cieszą się one dobrą frekwencyą i użytecznością publiczną, zapewniając uczennicom bardzo przyzwoite zajęcia w życiu praktycznem. Wymagają one — jak każda instytucya zawodowa — osobnego aparatu naukowego, którego jednak w szkole św. Scholastyki z natury rzeczy posiadać nie mogły. Z chwilą oddania osobnego, doskonale urządzonego budynku na cele zawodowej nauki handlowej, połączenie tych kursów z wyższą szkołą handlową wydaje się rzeczą wprost wskazaną. I dlatego komisya przemysłowa i budżetowa Rady miasta przedłożyły Radzie miasta wniosek przeniesienia kursów handlowych żeńskich do Wyższej Szkoły handlowej w Krakowie. Wniosek ten został przyjęty, a w nowym budynku przeznaczono dla tych kursów 4 obszerne sale z odrębnym zupełnie wejściem.

W przyszłości owe kursy żeńskie powinny doczekać się przekształcenia w szkołę dwuklasową normalnego typu, t. j. o 28 godzinach wykładu; wtedy staną się wyższą szkołą żeńską o zawodowym charakterze.

Kursy zawodowe wieczorne odbywały się dawniej w naszej Szkole; obejmowały one naukę buchalteryi i korespondencyi handlowej, rachunków kupieckich i prawa wekslowego w 8—10

godzinach tygodniowych, zazwyczaj od 7—9 wieczór. Z początku miały one wcale pokaźną frekwencję, później jednak zmniejszała się ona z roku na rok tak, że utrzymać się nie mogły bez znacznej subwencji, której jednakże nie miały. W nowym budynku kursy te w zmienionej postaci powinny odżyć na nowo, a to w postaci zawodowych kursów handlowych. Wiadomości nauk handlowych, a więc księzkowania, rachunków kupieckich i t. d., stanowią nieodbitą potrzebę prowadzących jakikolwiek interes handlowy lub przemysłowy, jednakże każdy rodzaj tego interesu wymaga pewnej ściśle przystosowanej ilości tych nauk, a więc w zakresie ściśle określonym tak pod względem jakościowym, jak i ilościowym. Znaczy to, że owe kursy handlowe muszą być niejako zawodowo przystosowane do jakości pojedynczych zawodów. W tej postaci dawne kursy wieczorne mogą oddać kupiectwu, handlowi i przemysłowi naszemu niepospolite usługi tak samo, jak w innych miastach, a przede wszystkim w Wiedniu i Pradze.

W ubiegłym roku szkolnym wszedł w życie na pierwszym, a poniekąd na drugim kursie Wyższej Szkoły handlowej nowy plan naukowy, zatwierdzony reskryptem c. k. Ministerstwa wyznań i oświaty z dn. 23 czerwca 1903 l. 22136. W ostatniem sprawozdaniu wspomniano już, że ideą przewodnią nowego planu jest lepsze ugruntowanie i ustosunkowanie nauk zawodowych i bardziej celowa organizacya przedmiotów pomocniczych. W roku następnym plan ten będzie obowiązywać już na kursie II., za dwa lata wejdzie w całości w życie.

Zaszyły też pewne zmiany w statucie organizacyjnym szkoły, a mianowicie: § 26. brzmi obecnie:

„Uczniowie Wyższej Szkoły handlowej dzielą się na zwyczajnych i nadzwyczajnych (hospitantów). Zwyczajnymi uczniami są ci, którzy uczą się wszystkich przedmiotów obowiązkowych „przepisanych planem nauki; nadzwyczajnymi zaś są ci, którzy „uczęszczają tylko na niektóre przedmioty“.

W myśl tej osnowy uczniowie nadzwyczajni muszą pod względem wykształcenia przedwstępnie odpowiedzieć tym samym warunkom (§ 28.) co uczniowie zwyczajni.

§ 30. normuje opłaty uczniów w sposób następujący:
„Czesne wynosi na każdym roku Wyższej Szkoły handlowej „40 kor. rocznie (zamiast dawnych 80 kor.). Oprócz opłaty szkolnej

„ma każdy uczeń przy przyjęciu go do szkoły złożyć jednorazową „takse w kwocie 10 kor. jako datek na środki naukowe.

„Uczniowie nadwyzczajni płacą oprócz taksy wstępnej czesne „w kwocie 10 kor. za każdy przedmiot, na który uczęszczają“.

W składzie grona nauczycielskiego nie było w roku ubiegłym zmian żadnych.

Zbiory naukowe doznawały statecznego rozszerzenia; biblioteka szkolna znacznie się zwiększyła, a z powodu spodziewanej budowy nowego gmachu kuratoria poleciła gronu nauczycielskiemu zająć się opracowaniem szczegółowego wykazu potrzebnych zbiorów naukowych tak, iżby już w r. 1905 można było przystąpić do urządzeń gabinetowych, kantoru wzorowego i t. d. Ale tymczasem korzystali uczniowie jak dawniej z pracowni i zbiorów naukowych innych zakładów, a więc z pracowni chemicznej c. k. państwowej Szkoły przemysłowej, z gabinetu fizycznego c. k. gimnazjum św. Jacka i z gabinetu przyrodniczego c. k. męskiego Seminarium nauczycielskiego. Szanownym Dyrekcyom wymienionych Zakładów składa niniejszem Zarząd Wyższej Szkoły handlowej najżywsze podziękowanie.

Nie zaniedbano również wycieczek naukowych, których kronika jest następująca:

19. listopada: III. i IV. kurs zwiedził fabrykę gwoździ i drutu w Zabłociu przy Podgórzu.

9. grudnia: III. i IV. kurs c. k. fabrykę tytoniu i cygar.

14. kwietnia: III. i IV. kurs fabrykę wyrobów metalowych Jarry.

27. kwietnia: III. i IV. kurs fabrykę kafli Niedźwieckiego i Sp. w Dębnikach.

18. maja: cała szkoła browar w Tenczynku.

1. czerwca: III. i IV. kurs rzeźnię miejską.

22. czerwca: III. i IV. kurs drukarnię Uniwersytecką.

Wszędzie doznali uczniowie uprzejmego przyjęcia i poparcia, za co Zarządom pomienionych Zakładów należy się na tem miejscu serdeczne uznanie i podziękowanie.

Sklep szkolny rozwijał się normalnie. Zajmowali się nim uczniowie IV. kursu pod kierunkiem prof. Antoniewicza. Firmy J. F. Fischer i Wł. Fischer dostarczały jak dawniej przyborów szkolnych. Skromne zyski pozwoliły na zaopatrywanie biedniejszych uczniów w przybory szkolne.

Plan nauk

Wyższej Szkoły handlowej.

Liczba po- rządkowa	PRZEDMIOT	Liczba godzin nauki tygodniowo na kursie				Razem
		I.	II.	III.	IV.	
	A. Przedmioty obowiązkowe:					
1.	Język polski	3	4	3	2	12
2.	„ niemiecki i korespondencya . .	4	4	4	5	17
3.	„ francuski i	4	4	5	4	17
4.	Geografia handlowa	2	2	2	2	8
5.	Historia	2	2	2	2	8
6.	Matematyka { a) algebra i arytm. polit. b) geometrya c) rachunki kupieckie	2 2 3	2 — 3	2 — 3	2 — 3	8 2 12
7.	Historia naturalna	3	—	—	—	3
8.	Fizyka	3	—	—	—	3
9.	Chemia i technologia chemiczna . .	—	2	2	—	4
10.	Towaroznawstwo i technologia . . .	—	—	2	2	4
11.	Nauka o handlu	2	2	—	—	4
12.	Korespondencya handlowa	—	2	3	2 (l. p.)	6
13.	Buchalterya	—	2	3	4 (l. p.)	7
14.	Kantor wzorowy	—	—	—	6 (l. p.)	3
15.	Prawo wekslowe	—	—	1	—	1
16.	„ handlowe i przemysłowe	—	—	—	2	2
17.	Ekonomia społeczna	—	—	—	2	2
18.	Kaligrafia	2	2	—	—	4
19.	Stenografia	2	2	—	—	4
	Razem	34	33	32	32	131

Liczba po- rządkowa	PRZEDMIOT	Liczba godzin nauki tygodniowo na kursie				Razem
		I.	II.	III.	IV.	
B. Przedmioty nadobowiązkowe:						
1.	Język rosyjski	—	3	3	3	9
2.	„ angielski	—	3	3	3	9
3.	Ćwiczenia w laboratorium chemicznym	—	—	2	2	4
4.	„ „ towaroznaw.	—	—	2	2	4
5.	Pisanie na maszynie	—	—	—	2	2
6.	Gimnastyka	2	2	2	2	8
	Razem . . .	2	8	12	14	36

A) Przedmioty obowiązkowe.

Język polski.

Cel nauki. Biegłość i stylistyczna poprawność w ustnem i pisemnem używaniu mowy dla wyrażenia zasobu myśli, zawartego w zakresie nauki i doświadczenia uczniów; charakterystyka poetycznych i prozaicznych form artystycznych, wysnuta z przykładów. Przegląd w toku retrogresywnym i charakterystyka najważniejszych epok historii literatury, oraz najwybitniejszych pisarzy, oparta na lekturze kilku wyborowych dzieł lub wyjątków.

KURS I. (3 godz. tygod.).

Utrwalenie zasadniczych wiadomości gramatycznych. Omówienie zasad głosowni, odmiany i składni. W miarę potrzeby praktyczne ćwiczenia ortograficzne z przygodnem podawaniem głównych zasad pisowni. (Dyktaty.) Czytanie i objaśnianie epicznych i lirycznych utworów, tudzież wzorowych ustępów prozaicznych z dokładnem uwzględnieniem układu, toku myśli i właściwości językowych czytanego ustępu. W związku z lekturą poetycznych ustępów główne zarysy prozody i metryki. Wsnuta z przykładów charakterystyka najważniejszych rodzajów i form epicznej i lirycznej poezji, tudzież najcelniejszych form artystycznych prozy. Przy objaśnianiu wzorowych ustępów należy podawać krótkie wiadomości biograficzne o najwybitniejszych autorach.

Ćwiczenia w uczeniu się na pamięć i wygłaszaniu.

Prace pisemne: W razie potrzeby dyktaty w celu utrwalenia prawideł ortografii i interpunkcji. Rocznie 10 zadań, na przemian jedno domowe, a jedno szkolne. (Zadania szkolne można zastąpić dyktatami.) Opisy przedmiotów rzeczywistych, które są uczniom dobrze znane z codziennego życia albo z nauki szkolnej; łatwe porównania; streszczenia lub wyciągi z obszerniejszych ustępów do czytania z podaniem dyspozycji (planu).

KURS II. (4 godz. tygod.).

Lektura najcenniejszych dzieł i wzorów polskiej literatury XIX. stulecia, począwszy od roku 1822. Charakterystyka tego okresu, określenie życia i rozwoju wybitnych pisarzy. Zwięzłe objaśnienia o powstaniu, historycznych podstawach i toku akcji czytanych dramatów.

W miarę potrzeby, dalszy ciąg gramatyki.

Uczenie się na pamięć poetycznych i prozaicznych ustępów wzorowych.

Prace pisemne: Zadania przeważnie konkretnej treści, będące w związku z lekturą albo z innymi przedmiotami naukowymi. Zaprawianie uczniów do samodzielnego należytego dysponowania przez rozbiór stosownych ustępów do czytania, oraz przez uwagi podczas przygotowania i oddawania prac piśmiennych. Rocznie 10 zadań na przemian domowych i szkolnych.

KURS III. (3 godz. tygod.).

Lektura najcenniejszych dzieł i wzorowych wyjątków z polskiej literatury XVIII i XIX. stulecia do roku 1822. Charakterystyka tego okresu i najznakomitszych pisarzy.

Uczenie się na pamięć poetycznych i prozaicznych ustępów wzorowych.

Zadania jak w kursie II.

KURS IV. (2 godz. tygod.).

Lektura najważniejszych dzieł i wzorowych wyjątków z polskiej literatury XVI. i XVII. stulecia. Charakterystyka tego czasu i najznakomitszych pisarzy.

Rocznie ośm zadań, na przemian domowych i szkolnych.

2. Język i korespondencya niemiecka.

Cel nauki. Biegłość i stylistyczna poprawność w piśmien-
nem i ustnem używaniu języka w zakresie nauk udzielanych
w szkole i korespondencyi kupieckiej. Poznanie najbardziej kształ-
cących pierwiastków literatury niemieckiej, jakoteż najważniejszych
szczegółów z życia klasycznych pisarzy niemieckich.

KURS I. (4 godz. tygod.).

Gruntowne utrwalenie zasadniczych prawideł gramatycznych.
Lektura utworów prozaicznych treści opowiadającej i opisowej,
tudzież utworów poetycznych. Przeróbki tekstu. Podawanie toku
myśli. Opowiadanie czytanych ustępów. Przekształcenie ustępów
poetycznych na prozaiczne.

Co tygodnia dyktat, co trzy tygodnie zadanie domowe
i szkolne na przemian.

KURS II. (4 godz. tygod.).

Ciąg dalszy lektury analitycznej, połączony z ciągłym powta-
rzaniem i pogłębianiem poznanych już partyi z nauki o formach
i rozszerzenie przez zapoznanie się z dawniejszemi formami.
W podanym zakresie zestawienie rodzin słów z przygodnem,
niezbyt wielkiem rozszerzeniem nabytych wiadomości i szczegó-
łnem uwzględnieniem synonimów. Przez ciągłe przerabianie prze-
czytanego materiału ma uczeń przyswoić sobie trwale naukę
o trybie przypuszczającym i warunkowym (mowa zależna). Rząd
czasowników i przyimków; należy jednak unikać mechanicznego
wyliczania takich prawideł i zwracać uwagę na różne znaczenie
tego samego słowa przy zmianie rzędu. Lektura i memorowanie
wzorowych listów z zakresu życia towarzyskiego i rodzinnego.
Wprawa w formach listu na podstawie przemiany przerobionego
materiału.

Ćwiczenia ustne i pisemne przy użyciu obrazów, podobnie
jak w kursie I, przy zwiększaniu jednak wymagań, stosownie do
większej dojrzałości umysłowej i nowo nabytego zasobu językowej
i ogólnej wiedzy.

Miesięcznie jeden dyktat, co trzy tygodnie zadanie szkolne
i domowe na przemian.

KURS III. (4 godz. tygod.).

Analityczna lektura celem powtórzenia nauki o formach i składni, łącznie z nauką o zdaniu; systematyczna nauka o znakach pisarskich i powstawaniu wyrazów. Na tym stopniu nauki należy dać uczniom do ręki gramatykę napisaną po niemiecku. Lektura kursoryczna ze szczególnem zwróceniem uwagi na właściwości stylu i rodzaje prozy. Dalsze ćwiczenia w memorowaniu. Przy omawianiu obrazów należy pytania i odpowiedzi zastąpić swobodnym nieprzygotowanym wykładem.

Ośm zadań szkolnych i cztery domowe w ciągu roku. W zadaniach szkolnych opowiadania przeczytanych lub wyłożonych a nie przerobionych jeszcze ustępów treści opowiadającej, niekiedy także podanie z pamięci dyspozycji czytanych ustępów; w wypracowaniach domowych: charakterystyki, porównania i t. p., czasami listy.

Korespondencya. Krótkie powtórzenie przepisów kodeksu handlowego, odnoszących się do przechowania i kopiowania listów, o ich formie zewnętrznej i o kopertach. Zwykle zamówienia w interesie towarowym i wykonanie tych zleceń, przesyłka pieniędzy na własny i obcy rachunek, trasowanie i rymesy, różne przekazy. Listy należy traktować jako okresy jednego interesu i poprzeć naukę przez krótkie powtarzanie znanych już z nauki w języku wykładowym objaśnień o pocztowej Kasie oszczędności, o znaczeniu, istocie i formie weksla i t. d. tudzież przez wypracowanie odpowiednich robót kantorowych, posługując się używanymi formularzami, jako też przez pewne wykonanie przedtem przerobionych listów.

Na zadanie domowe czystopisy przerobionych w szkole listów, jako też ustne i pisemne przygotowanie listów i formularzy z przerobionej partyi.

Zadanie szkolne wedle potrzeby, przynajmniej jednak na końcu pewnej partyi. Należy używać tylko podręcznika napisanego po niemiecku.

KURS IV. (5 godz. tygod.).

Przy lekturze, przygodne omawianie zawilego szyku wyrazów, niezwyklej budowy zdań, przestarzałych form i zwrotów, jako też rozpowszechnionych dyalektycznych, prawie że ogólnie używanych wyrażań.

Rodzaje poezji, najważniejsze rzeczy z prozody, jako też najogólniejsze wiadomości z metryki. Właściwej historii literatury nie uprawia się, należy jednak przy czytaniu i omawianiu arcydzieł albo w całości albo w wyjątkach podać uczniom najważniejsze wiadomości o życiu i dziełach wielkich poetów i prozaików ostatnich dwóch stuleci. Należy jednak w każdym razie omówić działalność Grillparzera, a wedle możliwości i innych poetów austriackich.

Wypracowania jak w kursie III., przeważnie swobodne tematy z zakresu wiedzy ogólnej i zawodowej.

Korespondencya. Przerobienie dalszych partyi i zaokrąglenie całości; jeśli możliwe, należy po wzięciu całego materiału, połączyć korespondencyę niemiecką z kantorem wzorowym. Zresztą nauka odbywa się jak w kursie III.

3. Język francuski i korespondencya.

Cel nauki. Znajomość form i składni. Zrozumienie nie-
zbyt trudnych ustępów prozaicznych. Wprawa w używaniu języka
w słowie i piśmie, jakotoż w korespondencyi handlowej. Zapoznanie
się z najcenniejszymi utworami literatury od czasów Ludwika XIV.,
ze szczególnem uwzględnieniem XIX. wieku.

KURS I. (4 godz. tygod.).

Przyswojenie sobie zasobu słów, potrzebnego w życiu co-
dziennem, oraz biegle ich używanie w postaci krótkich, pojedy-
nych zdań.

Po nauce o wymowie i czasownikach posiłkowych, przejść
należy od razu do ustępów, których treść zaczerpnięto z życia
codziennego, jak n. p. o izbie szkolnej, o znajdujących się tam
przedmiotach i osobach, o przyborach uczniów, o ubraniu, o gma-
chu szkolnym i mieszkaniu, o ciele ludzkim, o rodzinie, o za-
trudnieniu ucznia w dniach powszednich i świątecznych i t. p.
(Przez oznaczanie czasu jako też ćwiczenia w głównych działaniach
rachunkowych, należy już na tym stopniu zaznajomić uczniów
gruntownie z liczebnikami.) Obok tych ustępów treści przeważnie
opisowej, które ma się przerabiać zapomocą ciągłych pytań i od-
powiedzi, należy ćwiczyć w tłumaczeniu i niektóre z przeczytanych

krótkich i łatwych ustępów treści opowiadającej zadać do wyuczenia się na pamięć, aby dać uczniom sposobność do wyrażania się w dłuższych i ciągłych zdaniach.

Z gramatyki przerobić należy przeważnie czasowniki, słowa posiłkowe i odmiany regularne. Przychodzące tu lub owdzie czasowniki nieregularne ma uczeń przyswoić sobie jako wokabuły, najważniejsze i najczęstsze formy należy zestawiać.

Zadania: W pierwszym półroczu cztery dyktaty wiążące się ściśle z materiałem naukowym, w drugim dwa dyktaty i trzy zadania szkolne. Zadania szkolne: Napisanie należycie przerobionego ciągłego ustępu, odpowiedzi na łatwe francuskie pytania z zakresu przerobionego materiału.

KURS II.

Cel nauki: Powiększenie zapasu słów i zwrotów przez najważniejsze pojęcia abstrakcyjne, szybkie i poprawne tworzenie dłuższych zdań na podstawie przerobionego materiału; pewność w używaniu form.

Nowy materiał językowy można czerpać z odpowiednich ustępów, przeważnie treści opowiadającej. Również tu można zacząć omawianie obrazów Hölzla, pożądanem jednak byłoby, aby uczniowie używali drukowanego słowniczka do każdego obrazu. Uczniowie mają odpowiadać coraz to dłuższymi zdaniami na coraz dłuższe pytania, należy ich także przyzwyczajać do francuskiego szyku wyrazów.

Celem gramatyki jest uzupełnienie nauki o formach. Systematyczne traktowanie czasownika na podstawie głosowni, rodzajnik, rzeczownik, przymiotnik i zaimek.

Zadania: W roku szkolnym cztery dyktaty, cztery zadania szkolne. Dyktaty: Przeróbki przeczytanego materiału aż do swobodnego dyktatu. Zadania: Pytania i odpowiedzi pozostające w ścisłym związku z przeczytanym materiałem. Przekształcenia gramatyczne. Tłumaczenia z języka polskiego w celu nauczania się składni.

KURS III. (5 godz. tygod.).

Cel nauki: Szybkie i pewne zrozumienie mowy i rzeczy czytanych. Większa biegłość w mowie. Poprawność w pisemnem wyrażaniu prostych myśli. Wprowadzenie w naukę korespondencyj

handlowej. Od tej klasy począwszy, należy oddzielić godziny lektury od godzin gramatyki i dać uczniom osobny podręcznik dla gramatyki. W godzinach przypadających na lekturę, należy bez wielu gramatycznych wyjaśnień przerobić materiał językowy, zawarty w ustępach, zapomocą rozmówek opowiadań, przekształcań i t. p. Czytać należy większe ustępy przeważnie treści historycznej, opisowej i dydaktycznej.

Gramatyka. Powtórzenie czasowników nieregularnych. Najważniejsze rzeczy ze składni, przyczem powtórzyć należy i przerobić odnośną naukę o formach, a mianowicie: francuskie zdanie (użycie rodzajnika), miejsce przedmiotu w zdaniu: przedmiot po rzeczowniku w związku z *à* i *de* (rodzaj, liczba), po przymiotniku, po czasowniku (czasowniki przechodnie, nieprzechodnie i osobowe z *avoir* i *être*). Użycie czasów.

Korespondencya handlowa. Materiał naukowy. Przyswojenie sobie zawodowych zwrotów. Omawianie i wypełnianie formularzy i samoistne układanie listów, które zdarzają się zwykle przy zamówieniach w interesach towarowych na własny rachunek, (poświadczenia zamówień, odbioru faktury). Wypłata w gotówce (list pieniężny, przekaz pocztowy, zapłata na rachunek trzeciej osoby). Awiza trać, traty komisowe, listy w sprawie akceptu i rymes. Listy wywiadowcze. Listy dotyczące rachunku bieżącego.

W roku ośm zadań szkolnych. Tłómaczenia z polskiego na francuskie, przerabianie przeczytanych ustępów, swobodne tematy, odnoszące się do lektury, listy.

KURS IV. (4 godz. tygod.).

Cel nauki: jak w kursie III. Wystarczająca biegłość w korespondencyi handlowej.

Na przemian lektura analityczna w celu utrwalenia wiadomości gramatycznych, tudzież lektura kursoryczna, połączona z ćwiczeniami w rozmowie i opowiadaniu. Treścią ustępów do czytania ma być: Kultura Francyi w XIX. wieku, przemysł i ekonomiczne stosunki, zwyczaje i obyczaje Francyi. Lektura wyjątków z najcelniejszych dzieł literatury od czasów Ludwika XIV. Zakończenie nauki o składni. Użycie trybów. Powtórzenie całokształtu gramatyki.

Korespondencya. Oferty towarowe, przesłanie wzorów, potwierdzenie otrzymanych i odwołanie danych zleceń. Listy

w sprawie domicyliu. Reklamacye, oferty, listy polecające, prośby o posadę.

Zadania jak w kursie III., co drugie z zakresu korespondencyi handlowej.

4. Geografia handlowa.

Cel nauki: Dokładna znajomość stosunków handlowo-geograficznych wszystkich państw świata, oparta na ogólnych zasadach geografii fizycznej i politycznej. Udział pojedynczych państw w obrocie światowym, ze szczególnem uwzględnieniem ich stosunków handlowych z Austro-Węgrami.

KURS I. (2 godz. tygod.)

Wiadomości z geografii matematycznej, o ile są potrzebne dla zrozumienia stosunków oświetlenia i ogrzania ziemi. Rachuba czasu. Kalendarz. Nauka o globusie i karcie, elementarne zasady projekcyi map. Zasady geografii fizycznej ze szczególnem uwzględnieniem tych procesów, których wynikiem jest klimat, następnie zaś tych, które mają znaczenie dla produkcji i obrotu. Oro- i hydrografia, warunki klimatyczne i geografia polityczna Austro-Węgier, cesarstwa niemieckiego i Szwajcaryi.

KURS II. (2 godz. tygod.)

Krótkie i ogólne powtórzenie oro- i hydrografii, klimatu, jako też geografii politycznej krajów poznanych w kursie I., a w związku z tem geografia handlowa tychże, jako też kolonii niemieckich. Zaludnienie, produkcya rolnicza i górnicza, przemysł, przywóz i wywóz, obrót handlowy, najważniejsze miejsca handlowe i porty, linie kolejowe i okrętowe. Geografia handlowa Włoch i półwyspu bałkańskiego według powyższego planu. Kolonie (względnie kraje przynależne), należy omawiać w podobny sposób i to zawsze w związku z krajem macierzystym.

KURS III. (2 godz. tygod.)

Geografia handlowa Rosyi, Danii, Szwecyi i Norwegii, Wielkiej Brytanii, Holandyi, Belgii, Francyi, Hiszpanii i Portugalii wraz z ich koloniami.

KURS IV. (2 godz. tygod.).

Samoistne państwa Azji, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, romańskie państwa Ameryki i samoistne państwa Afryki, o ile mają znaczenie w obrocie handlu światowego. Powtórzenie geografii handlowej Austro-Węgier i krajów sąsiednich. Zarys ustroju monarchii austro-węgierskiej z uwzględnieniem spraw wspólnych. Zarząd tych ostatnich. Rys administracji Austrii. Przegląd najlepszych połączeń (linie okrętowe) Austro-Węgier ze szczególnem uwzględnieniem połączeń morskich. Ogólny przegląd produkcyi światowych. (Statystyka najważniejszych artykułów.)

5. Historia powszechna i historia handlu.

Cel nauki: Przegląd najważniejszych wydarzeń historycznych ze stanowiska rozwoju gospodarczego i kulturalnego, ze szczególnem uwzględnieniem czasów najnowszych. Historia rozwoju handlu światowego.

KURS I. (2 godz. tygod.).

Krótkie i zwięzłe powtórzenie historii starożytnej i wieków średnich aż do Karola Wielkiego, przytem należy zwrócić szczególną uwagę na fenickie przedsięwzięcia handlowe, kolonizację grecką, cywilizacyjne znaczenie okresu aleksandryjskiego i rozkwitu Kartaginy. Stosunki kulturalne i handlowe państwa rzymskiego.

KURS II. (2 godz. tygod.).

Rys historyczny wieków średnich od Karola Wielkiego do odkrycia Ameryki. Handel i obrót w okresie bizantyńskim. Rola Arabów w historii Europy. Handel wenecki. Znaczenie ekonomiczno-handlowe wojen krzyżowych, rozwój miast włoskich i Hanzy i stosunki handlowe między nimi. Środkowo europejskie ogniska pośrednictwa handlu. Instytucje bankowe w wiekach średnich. Rozwój środków komunikacyjnych. Stowarzyszenia handlowe. Jarmarki średniowieczne. Pierwsze wyprawy Europejczyków wpoprzek kontynentu azjatyckiego. Upadek handlu egipskiego. Trudności handlu na dalekim Wschodzie z powodu terytoryalnego rozpostarcia się Turków. Pobudki szukania morskiej drogi do Indyi wschodnich. Henryk żeglarz. Kryzys socyalna, dzieląca wieki średnie

od czasów nowożytnych. Podróże odkrywcze Portugalczyków, aż do ich pojawienia się w Indiach wschodnich. Odkrycie Ameryki.

KURS III. (2 godz. tygod.).

Historia powszechna czasów nowożytnych aż do drugiego pokoju paryskiego (1815), ze szczególnem uwzględnieniem rozwoju Austro-Węgier w tym okresie.

Organizacja handlu kolonialnego. Nowe metropole handlu światowego. Upadek Hanzy i handlu włoskiego. Polityka handlowa Elżbiety angielskiej. Rozwój regalizmu i merkantylizmu. Polityka handlowa Colberta. Powstanie wielkich kompanii handlowych. Powstanie angielskiej potęgi kolonialnej. Przedsiębiorstwa Law'a. Polityka handlowa Karola VI., Maryi Teresy i Józefa II. Ekonomiczne i handlowe znaczenie wyzwolenia się Ameryki. Polityka handlowa i handel w wieku XVII i XVIII. Rozwój banków, giełd i środków komunikacyjnych. Powstanie pierwszych systemów ekonomii społecznej. Społeczne przyczyny i skutki rewolucji francuskiej.

KURS IV. (2 godz. tygod.).

Historia powszechna czasów najnowszych. Rozwój środków komunikacyjnych, pieniądza i kredytu w wieku XIX. Rozkwit rolnictwa, górnictwa i przemysłu. Wystawy światowe. Rozwój handlu światowego.

6. Matematyka.

a) *Algebra i arytmetyka polityczna,*

b) *Geometria.*

Cel nauki: Nauka matematyki w szkole handlowej ma wytknięte dwa cele. W pierwszym rzędzie ma ona na celu rozwinięcie zdolności myślenia uczniów i w ten sposób przy szczególnem uwzględnieniu nauk zawodowych umożliwić nabycie wykształcenia wyższego — a następnie ma podać pewien zasób wiadomości potrzebnych do gruntownego zrozumienia arytmetyki kupieckiej i politycznej.

KURS I.

Algebra. (2 godz. tygod.) Cztery działania na liczbach ogólnych i ułamkach algebraicznych. Układ dziesiętkowy liczb. Uzasadnienie najprostszych reguł o podzielności liczb dziesiętkowych.

Największy wspólny dzielnik i najmniejsza wspólna wielokrotność. Zastosowanie algebry do ułamków dziesiętnych. Ułamki peryodyczne i niepełne, tudzież działania na nich. Równania pierwszego stopnia z jedną i więcej niewiadomymi. Zastosowanie równań do rachunku spółki, rachunku średniego i mieszaniny, (równania w słowach). Zastosowanie algebry do nauki o stosunkach i proporcjach, reguła trzech. Teoretyczne uzasadnienie rachunku w stu, na sto i od stu. Wyprowadzenie formułki na odsetki. Wyprowadzenie stałego dzielnika (liczby kluczowej). Rozwiązanie zadań z rachunku spółki i mieszaniny, rachunku rabatu, zysków i strat i rachunku ubezpieczenia za pomocą proporcji.

W roku sześć zadań szkolnych.

Geometria. (2 godz. tygod.). Cel nauki: Znajomość najważniejszych zasad stereometrii i planimetrii. Uzupełnione i rozszerzone powtórzenie planimetrii i stereometrii w związku z planem naukowym niższych klas szkoły średniej, względnie szkoły wydziałowej, przyczem należy, na podstawie znanych już pojęć, starać się w dalszym ciągu nauki zbliżyć jak najbardziej do naukowego obejmowania przedmiotu. Należy także położyć wagę na zastosowanie geometrii do rozwiązywania takich zadań, które są w stanie rozwijać samoistność ucznia. Obliczenie powierzchni i objętości należy ograniczyć do ciał, w handlu najczęściej przychodzących, przyczem przy objętości obliczać ma się także i wagę. (Oznaczenie ciężaru belek, beli, płynów w beczkach, ładunków wagonowych i t. d.) W wyższych klasach, przy omawianiu poszczególnych partyi algebry, należy przerabiać również odpowiednie zadania z dziedziny geometrii.

KURS II. (2 godz. tygod.).

Algebra. Potęgi i pierwiastki. Równania drugiego stopnia z jedną niewiadomą. Równania nieoznaczone pierwszego stopnia z dwoma niewiadomymi, rozwiązywanie za pomocą podstawienia zwykłych wypadków, jakie mogą zachodzić w rachunku mieszaniny, jakoteż zastosowanie do tego rachunku. Pojęcie logarytmów w ogólności. Ogólne twierdzenie o logarytmach (iloczyn, iloraz, potęga, pierwiastek). Logarytmy briggowskie. Tablice logarytmowe. Rachowanie za pomocą logarytmów.

Zadania jak w kursie I.

KURS III. (2 godz. tygod.).

Algebra i arytmetyka polityczna. Dalsze ćwiczenia w rachunku logarytmami. Najprostsze przypadki równań wykładniczych, które mogą zachodzić w arytmetyce politycznej. Postępy arytmetyczne i geometryczne. Rachunek procentu składanego i rent czasowych. Wartość końcowa kapitału złożonego na procent składany, z uwzględnieniem kosztów administracyjnych. Stopa procentowa dostosowana i względna. Średni termin płatności. Wartość końcowa wkładek rocznych. Annuityty. Renty czasowe. Oprocentowanie z góry. Kurs pożyczek i konstrukcja planów amortyzacyjnych (wartość nominalna i kursowa pożyczek). Równość kursów. Umorzenie kapitału i odsetek równemi kwotami, plany umorzenia przy oprocentowaniu z góry i z dołu. Konstrukcja pożyczek loteryjnych bezprocentowych i oprocentowanych.

Zadania jak w kursie II.

KURS IV. (2 godz. tygod.).

Algebra i arytmetyka polityczna. Krótkie powtórzenie materiału naukowego kursu III. Rachunek prawdopodobieństwa. (Prawdopodobieństwo bezwzględne, względne i złożone, prawdopodobieństwo w odniesieniu do długości życia ludzkiego. Prawdopodobna długość życia. Nadzieja matematyczna i rzetelna wkładka.) Renta życiowa, zawisła od życia lub śmierci pewnej osoby. Oznaczenie wysokości renty dożywotniej i jej rezerwy premiowej. Odroczona i czasowa renta życiowa. Uzyskanie kapitału przez wpłacanie premii. Ubezpieczenie kapitału. Wartość początkowa ekspektatywy. Wartość początkowa ubezpieczonego kapitału z zastrzeżeniem lat próby. Obliczenie premii dla ekspektatywy. Ubezpieczenie życiowe skrócone i odroczone. Renty łączne. (Wartość początkowa pensji wdowiej. Wartość początkowa ekspektatywy wdowiej i odnośne premie.) Obliczenie rezerw, omówienie zamknięcia ksiąg towarzystw asekuracyjnych i instytutów pensyjnych.

Zadania jak w kursie III.

c) *Rachunki kupieckie.*

Cel nauki: Wprawa i pewność w wykonywaniu wszystkich kupcowi potrzebnych rachunków w interesie towarowym

i bankowym, z uwzględnieniem potrzeb praktyki kupieckiej oparta na podstawie dokładnego zrozumienia.

KURS I. (3 godz. tygod.).

Powtórzenie działań arytmetycznych na liczbach całkowitych, ułamkach dziesiętnych i zwyczajnych. Ćwiczenia w pamięciowym rachowaniu liczbami całkowitemi i ułamkami. Najważniejsze ułatwienia rachunkowe ze szczególnem uwzględnieniem skróconego mnożenia i dzielenia, oraz metody rozkładania. Omówienie najważniejszych walut, miar i wag. Rozkładanie i redukcya. Rachowanie liczbami mianowanemi z zastosowaniem skróconego mnożenia i dzielenia oraz metody rozkładania. Wnioskowanie. Reguła łańcuchowa. Rachunek procentu i pro mille i jego zastosowanie do obliczeń rabatu, zysków i strat i do rachunku assekuracyjnego. Fachowe objaśnienia obliczeń towarowych. Proste obliczenia towarowe. (Rachunki dostawy, faktury i rachunki kosztów.) Obliczenie odsetek od sta, na sto i ze stu, za lata, miesiące i dni. Liczby kluczowe.

W ciągu roku ośm zadań.

KURS II. (3 godz. tygod.).

Powtórzenie materiału I. kursu. Obliczenia odsetek od wkładek w kasach oszczędności i w urzędzie pocztowych kas oszczędności. Rachunek dyskontu. Dyskontowanie wedle zwyczajów austriackich i zagranicznych. Rachunek terminowy od sta i na sto. Obliczanie rachunków bieżących (Konto korentów) z pojedynczą stopą procentową wedle wszystkich trzech metod. Dewizy (z uwzględnieniem zwyczajów giełd krajowych), obliczenie sumy wekslowej przy dewizach wyrównawczych, redukcya weksli na targach krajowych; obliczenie papierów wartościowych wedle ceduły giełdy wiedeńskiej. Obliczenia kuponów zagranicznych i pieniędzy papierowych. Faktury konsygnacyjne i rachunki sprzedaży. Pojedyncze kalkulacje towarów sprowadzonych.

Zadania jak w kursie I.

KURS III. (3 godz. tygod.).

Ogólne powtórzenie. Rozwiązanie najgłówniejszych zadań z rachunku złota i srebra. Notowanie monet i zwyczaje giełdowe.

Rachunek monet. Remedium. Obliczenie wartości kursowej. Parytet. monet. Azio i disazio. Opłata cła. Sprzedaż złota i srebra w sztabach, jakoteż monet w banku austro-węgierskim. Import złota i srebra. Rachunek dewiz i papierów wartościowych na giełdach zagranicznych (Berlin, Frankfurt n/M, Hamburg, Amsterdam, Paryż, Londyn). Pośrednia redukcja weksli. Obliczenie weksli komisyjnych. Emisja papierów wartościowych. Urzędowa zniżka i wyżka papierów wartościowych. Obliczenia papierów z brakującymi kuponami. Interesa na raty i zastaw papierów wartościowych. Zamknięcie rachunków bieżących wedle wszystkich metod z podwójną i zmieniającą się stopą procentową. Trudniejsze przykłady prostej kalkulacji towarowej. Złożona kalkulacja towarowa.

Zadania jak w kursie II.

KURS IV. (3 godz. tygod.).

Ogólne powtórzenie. Kalkulacja towarów zamorskich. Netapoints na giełdach zagranicznych. Arbitraż dewiz, papierów wartościowych, walut i arbitraż reportowy. Kupieckie interesa towarowe i w papierach wartościowych na giełdach. Miary jakościowe w międzynarodowym handlu zbożem, przędzą i jedwabiem, oznaczenia jakościowe spirytusu. Omówienie notowań, dewiz i walut najważniejszych dla europejskiego importu i eksportu w miejscach zamorskich. Zwyczaje handlowe i notowania zboża i mąki, różnych gatunków olejów, spirytusu, nafty, bawełny, kawy i cukru w handlu międzynarodowym. Obliczenie parytetów towarowych na podstawie notowań najważniejszych giełd. Układanie tablic parytetowych i ich używanie; interpolacja.

Zadania jak w kursie III.

7. Historia naturalna.

Cel nauki: Poglądowa znajomość historii naturalnej w zarysie.

KURS I. (3 godz. tygod.).

Zoologia. Zasadnicze pojęcia z somatologii. Omówienie tych klas i rzędów świata zwierzęcego, które dostarczają surowców w większych ilościach.

Mineralogia. Omówienie ogólnej własności minerałów, przy-
czem o formach należy tylko krótko mówić. Opisanie najważniej-
szych i szerokie zastosowanie mających minerałów, bez szczególnie-
szego uwzględnienia systematyki. Omówienie najważniejszych skał.

Botanika. Opisanie ważniejszych roślin nasiennych różnych
rzędów ze szczególnem uwzględnieniem tych, które są ważne dla
handlu i przemysłu. Omówienie niektórych roślin skrytokwio-
towych, ze szczególnem uwzględnieniem pożytecznych i szkodliwych
bakteryi i grzybów. Łatwe przedstawienie budowy roślin.

8. Fizyka.

Cel nauki: Znajomość na doświadczeniu oparta najważ-
niejszych zjawisk przyrody z uwzględnieniem ich praktycznego
zastosowania.

KURS I. (3 godz. tygod.).

Ciepło. Wpływ ciepła na objętość. Mierzenie ciepła. Zmiana
stanu skupienia. Rozchodzenie się ciepła. Związek między ciepłem
a pracą mechaniczną. Źródła ciepła.

Magnetyzm. Zjawiska zasadnicze. Magnesy naturalne i sztu-
czne, ich siła i zastosowanie. Magnetyzm ziemi.

Elektryczność. Elektryczność powstała przez potarcie. Prąd
elektryczny, ogniwa i baterye. Elektromagnetyzm. Indukcja. Za-
stosowanie.

Akustyka. Powstanie głosu. Dźwięk. Ton. Wysokość tonów.
Skala tonów. Różne źródła głosu.

Optyka. Pojęcia wstępne. Rozchodzenie się światła. Odbijanie
się, załamanie i rozkładanie promieni świetlnych. Oko i przyrządy
optyczne. Interferencya i polaryzacya.

Mechanika. Prawa równowagi. Punkt ciężkości. Opory ruchu.
Maszyny proste i ich zastosowanie. Ruch w ogólności. Spad wolny,
rzut, wahadło, ruch centralny, uderzenie.

Zasadnicze własności płynów. Równomierne rozchodzenie się
ciśnienia. Ciśnienie na dno i na ściany. Naczynia połączone. Prawo
Archimedes'a. Areometr. Szybkość i ilość wody wypływającej.

Zasadnicze własności gazów. Ciśnienie powietrza i jego
zastosowanie. Prawo Mariotta i Gay-Lussac'a. Dyfuzya, absorpcya,
i endosmoza. Ruch gazów. Zastosowanie.

9. Chemia.

Cel nauki: Zrozumienie zjawisk chemicznych na podstawie eksperymentu. Znajomość ważniejszych pierwiastków i związków, które mają znaczenie dla handlu i przemysłu, jakoteż technicznego sposobu ich otrzymania i przeróbki, tudzież poznanie rodzajów i stosunków handlowych tych ciał.

KURS II. (2 godz. tygod.).

Chemia nieorganiczna. Teoretyczne pojęcia z chemii. Metaloidy i ich związki; w nawiązaniu do tego omówienie fabrykacji kwasu solnego, siarkowego i azotowego, fabrykacja zapalek, węgla kamiennego i brunatnego, torfu, węgla sztucznego, zjawisko palenia się ciał, eksplozja, płomień, piec, gaz oświetlający. Potasowce i ich związki. Sól kuchenna, fabrykacja sody i potażu. Proch strzelniczy. Wapniowce i ich związki. Wyrób wapna, cementu, gipsu, chlorku bielącego. Przemysł szklarski. Glin, alun, przemysł garncarski. Żelazo, jego przygotowanie i przeróbka na żelazo kowalne. Inne metale ciężkie. Farby mineralne.

KURS III. (2 godz. tygod.).

Związki węgla. (Chemia organiczna.) Węglowodory i ich pochodne. Nafta i przemysł naftowy. Wosk ziemny. Alkohole. Węglowodany. Fabrykacja cukru i przemysł fermentacyjny (wino, piwo, spirytus, ocet); Tłuszcze. Fabrykacja świec i mydła, margaryna. Gliceryna i organiczne materiały wybuchowe. Związki cyanowe. Związki aromatyczne. Przeróbka smoły węglowej i farby sztuczne, środki dezynfekcyjne. Farbiernictwo i drukarstwo. Garbarstwo. Fabrykacja kleju. Ciała białkowe, masło i ser. Konserwowanie środków żywności.

10. Towaroznawstwo.

Cel nauki: Metodyka badania towarów. Poznanie ważnych w handlu światowym towarów, których surowce należą do świata przyrodniczego i bez zmiany (przeróbki chemicznej) przychodzą do handlu, jakoteż takich fabrykatów i półfabrykatów, które bywają wyrabiane z produktów świata przyrodniczego i przetworów przemysłu chemicznego przez zmianę formy, a zatem na drodze mechanicznej.

KURS III. (2 godz. tygod.).

Towary nieorganiczne. Mechaniczno-technologiczna obróbka metali (ludwisarstwo, obrabianie powierzchni, wyrób blachy, drutu, rur etc.). Stopy, materiały do szlifowania i polerowania. Drogie kamienie i ich obróbka. Materiały budowlane i zdobnicze.

Towary organiczne. Roślinne artykuły spożywcze. Zboże, rośliny strączkowe. Wytwory młynarskie i ich wyrób. Artykuły piekarskie. Krochmal. Handlowe gatunki cukru. Owoce i nasiona jadalne. Zwierzęce artykuły spożywcze. Mięso i konserwy mięsne. Ryby i konserwy. Mleko i wytwory mleczarskie. Jaja. Miód.

KURS IV. (2 godz. tygod.).

Używki i korzenie. Narkotyki. Wosk. Olejki eteryczne, balsamy, żywica i guma. Kauczuk i przemysł kauczukowy. Drzewo i jego obrabianie. Korki. Naturalne organiczne materiały garbarskie i handlowe gatunki skóry. Towary kuśnierskie. Włókna i ich przeróbka. Fabrykacja papieru. Organiczne materiały tokarskie.

11. Nauka o handlu.

Cel nauki: Nauka o handlu, jako wstęp do przedmiotów handlowych, ma podać najważniejsze urządzenia dotyczące się handlu. Jako nauka przygotowawcza powinna ucznia zapoznać z obcą mu dziedziną tak wszechstronnie, aby uzyskał pogląd na całą technikę i instytucje pomocnicze handlu.

KURS I. (2 godz. tygod.).

Pojęcie, powstanie i korzyści handlu. Rodzaje handlu. Handlujący, firma, rejestr handlowy. Sądy handlowe. Personal kupiecki. Krótki zarys różnych rodzajów stowarzyszenia się dla prowadzenia interesów handlowych na wspólny rachunek. Przedmioty handlu i ich miernik. Cena i pieniądz. System walut, miar i wag najważniejszych krajów. Handel towarowy i jego podział. Zwyczaje handlowe, dotyczące się sprzedaży i zapłaty. Rachunki i faktury (formularze i druki). Krótkie omówienie różnych sposobów zapłaty. Kredyt (podział, konto, kompensacja, skontracja). Teoretyczne wyjaśnienie weksla i praktyczne wypracowanie rozmaitych rodzajów i form weksla. Wymogi wekslowe, indos, akcept, za-

płata, protest z powodu nieprzyjęcia i z powodu niezapłacenia, duplikat i kopia, domicyl, regres, adres w potrzebie, interwencja. Przekazy, obrót żyrowy (rachunek żyrowy, czek, jego rodzaje, korzyści obrotu żyrowego, najważniejsze instytucje żyrowe w Austro-Węgrzech). Obrót klearingowy (formularze i druki). Przesyłanie i przewóz towarów. Poczta, telegraf i telefon. Środki przewozowe i taryfy (koleje, przewoźnictwo, żegluga rzeczna i morska). Najważniejsze części regulaminu ruchu, odnoszące się do przewozu towarów. Papiery potrzebne dla żeglugi, szczególnie ceduła morska i charte partie. Zawody pomocnicze dla handlu. Stręczyciel, komisant, agent.

KURS II. (2 godz. tygod.).

Krótkie sumaryczne powtórzenie materiału kursu I. Handel pieniężny, weksłami i papierami wartościowymi. Handel walutami, inkaso i eskont rymes, handel dewizami, podział efektów, wartość imienna i kursowa, papiery, lokacyjne i spekulacyjne, emisja, spłata, promesy.

Urządzenia popierające rozwój handlu. Targi, jarmarki i aukcje. Giełdy i interesa giełdowe. (Podział giełd, interesa giełd towarowych i pieniężnych, interesa rzeczywiste i terminowe, prolongacyjne i premiowe, polubowne sądy giełdowe.) Domy składowe. (Dowód własności i warrant, pożyczki na warranty, pożytek domów składowych.) Banki i interesa bankowe (interesa czynne i bierne, podział banków.)

Ubezpieczenia. Ubezpieczenie przedmiotów i życia, podział zakładów ubezpieczeń, reasekuracja. (Czynności wywiadowcze kupieckie, wywiadywanie się przez stosunki handlowe, biura wywiadowcze, stowarzyszenia kupców dla bezpieczeństwa kredytu.) Polityka handlowa. Wewnętrzna polityka handlowa (wpływ państwa na handel, izby handlowe, gremia kupieckie.) Zewnętrzna polityka handlowa. (Traktaty handlowe, konsulatory, popieranie wywozu.) Powtórzenie i bliższe omówienie cel. Cło zwrotne i premie wywozowe. Manipulacja cłowa. Kredyt cłowy.

12. Korespondencja handlowa.

Cel nauki: Biegłość w wykonywaniu prac pisemnych w obrocie handlowym. Wprawność w pisanii listów handlowych

z odpowiednim uwzględnieniem poprawności stylu, jako też zrozumienia zwyczajów kupieckich i odnośnych przepisów z zakresu prawa handlowego.

KURS II. (2 godz. tygod.).

Zewnętrzna forma listów kupieckich i adresów. Kopiał. Manipulacya z listami przychodzącymi. Skrócenia. Listy w sprawie wypłat i przesyłek pieniężnych na własny i cudzy rachunek, listy w sprawie przekazów, bonifikacyi i przeniesień rachunkowych. Listy w obrocie żyrowym i czekowym urzędu pocztowych kas oszczędności. Listy w sprawach wekslowych. Listy awizacyjne, traty komisowe. Listy w sprawie rymes do inkasu, do eskontu, do wpisu na dobro rachunku, listy w sprawie rymes na mniejsze miasta, w sprawie rymes komisowych, akceptu i domicylu. Listy w interesach towarowych na własny rachunek. Oferty sprzedawcy i kupującego, listy z zamówieniem i listy z fakturą.

W roku sześć zadań szkolnych. Ćwiczenia domowe w miarę potrzeby.

KURS III. (3 god. tygod.).

Powtórzenie. Listy w interesach towarowych na cudzy rachunek. Oferta komisanta i zapytanie komitenta. Propozycya zakupna i jej wykonanie. Konsygnacye, sprzedaż. Odwołanie, reklamacya i odmowa, adres w potrzebie, interwencya, przyjęcie przez wyłączenie, protest i rachunek zwrotny, listy z powodu brakującego lub nienależytego indosu, prolongacya, weksle zaginione. Listy w sprawie kredytu akceptacyjnego. Listy w handlu walutami, dewizami, efektami i w sprawie kuponów. Listy wywiadowcze, informacyjne, polecające i listy kredytowe czyli akredytywy. Listy w sprawie kontokorentów i zalegającej zapłaty.

W roku sześć zadań szkolnych. Ćwiczenia domowe w miarę potrzeby.

KURS IV. (2 godz. tygod.).

Powtórzenie. Listy w interesach spedycyjnych i asekuracyjnych. Listy w interesach partycypacyjnych i konsorcyalnych. Nie-wypłacalność i upadłość. Okólniki. Wzajemne ofiarowanie usług przez domy handlowe. Oferty służbowe i podania do domów

handlowych i instytucji. Ogólne powtórzenie z uwzględnieniem listów o złożonej treści.

Trzy zadania szkolne. Ćwiczenia domowe wedle potrzeby.

13. Buchalterya.

Cel nauki: Teoretyczna i praktyczna znajomość różnych sposobów prowadzenia ksiąg kupieckich.

KURS II. (2 godz. tygod.)

Znaczenie i cel buchalteryi. Postanowienia ustawy, odnoszące się do buchalteryi i ksiąg handlowych. Objaśnienie terminologii buchalteryjnej. Zasady i główne księgi buchalteryi pojedynczej. Strazza. Księgi pomocnicze buchalteryi pojedynczej. Zamknięcie ksiąg buchalteryi pojedynczej. Wydatne poparcie teorii przez wypracowanie jak największej ilości przykładów zaksięzkowania z zakresu interesu towarowego, wekslowego, spedycyjnego i komisowego. Przeprowadzenie jednomiesięcznego interesu wedle zasad buchalteryi pojedynczej ze stopniowem wprowadzeniem praktycznych przykładów z zakresu handlu towarowego. Zamknięcie ksiąg głównych i pobocznych tego interesu. Księżkowanie w interesie drobiazgowym.

W roku sześć zadań szkolnych.

KURS III. (3 godz. tygod.).

Krótkie powtórzenie materiału kursu II. Buchalterya podwójna, jej wartość i charakter. Objaśnienie rachunków, ksiąg głównych i pobocznych. Przykłady księzkowania. Księgi pomocnicze buchalteryi podwójnej. Zamknięcie ksiąg wedle zasad podwójnej buchalteryi. Przeprowadzenie jednomiesięcznego interesu hurtownego towarowego u pojedynczego kupca wedle zasad buchalteryi podwójnej z uwzględnieniem interesu wekslowego, komisowego i spedycyjnego, jako też łatwiejszych przykładów z zakresu handlu pieniężnego i papierami wartościowymi. Zamknięcie i przeniesienie we wszystkich księgach głównych i pomocniczych. Wierzytelności wątpliwe. Buchalterya jawnych spółek handlowych. Dalsze księżkowanie poprzedniego interesu przez następny.

miesiąc, z początkiem którego to okresu wstępuje wspólnik i zamknięcie ksiąg tej jawnej spółki handlowej. Istota buchalteryi tajnej. W roku sześć zadań szkolnych.

KURS IV. (4 godz. tygod. w I. półroczu).

Kontowanie w interesie towarowo-komisowym i konsygnacyjnym. Książkowanie interesów na konto mio (nostro). Interesa partycypacyjne. Buchalterya spółek cichych, komandytowych i towarzystw akcyjnych. Buchalterya bankowa i fabryczna. Buchalterya amerykańska. Książkowanie i zamknięcie jednomiesięcznego tematu z interesu komisowego. Przeprowadzenie i zamknięcie jednomiesięcznego interesu (według wyboru nauczyciela, który ma uwzględnić potrzeby uczniów), według buchalteryi amerykańskiej.

Trzy zadania szkolne.

14. Kantor wzorowy.

KURS IV. (6 godz. tygod. w II. półroczu.)

Cel nauki: Osiągnięcie możliwie samoistnej pracy uczniów w wykonaniu prac kantorowych dla rozmaitych przedsiębiorstw ze szczególnem uwzględnieniem organicznego związku wiadomości handlowych. Na podstawie kilku jednomiesięcznych planów dla rozmaitych przedsiębiorstw, mają być wypracowane listy przychodzące i odchodzące, jako też wynikające z nich zapiski buchalteryjne. Przytem uwzględnić należy szczególnie interesa partycypacyjne towarowe i bankowe. Przy wypracowaniach tych należy zważać przedewszystkiem na praktyczne wyszkolenie ucznia we wszelkich pracach kantorowych, aby uniknąć jednostronnego wyrobienia.

15. Prawo handlowe i przemysłowe.

KURS IV. (2 godz. tygod.).

Cel nauki: Znajomość prawa handlowego i przemysłowego w zakresie potrzeb kupieckich.

Pojęcie i cel prawa. Wyjaśnienie pojęć: ustawa i rozporządzenie na praktycznych przykładach. Konstytucya i administracya. Władze administracyjne i sądowe. Pojęcie kupca wedle prawa handlowego. Prawa i obowiązki kupców o pełnem uprawnieniu.

Ustawowe postanowienia o rejestrze handlowym i firmie, o prokurzystach i pełnomocnikach; pomocnicy handlowi. Czynności handlowe względne i bezwzględne. Oferty między obecnymi i nieobecnymi. Istota umowy. Kupno i sprzedaż. Odwołanie. Rodzaje kupna. Zabezpieczenie wykonania kontraktu kupna. Zadatek. Kara konwencyonalna. Kara za zawód. Postanowienia odnoszące się do dostawy, zapłaty i czasu wykonania. Obowiązki i prawa kupującego i sprzedającego. Odsetki kupieckie. Kupieckie papiery na zlecenie i na okaziciela. Kupieckie prawo zastawu i retencji. Przepisy ustawowe dla interesu komisowego, spedycyjnego i przewoźniczego; odnośne prawa i obowiązki. Najważniejsze postanowienia ustawowe, odnoszące się do spółek handlowych. Szczegółne przepisy co do wpisu w rejestr handlowy. Jawna spółka handlowa (założenie, stosunek prawny wspólników, stosunek prawny do osób trzecich, rozwiązanie, wystąpienie spółnika, likwidacja, przedawnienie skargi). Spółka komandytowa. Spółka komandytowa na akcje. Spółka akcyjna. Stowarzyszenia zarobkowe i gospodarcze. Spółka cicha i stowarzyszenia do przedsięwzięcia pojedynczych czynności handlowych na wspólny rachunek. Otwarcie konkursu i skutki prawne otwarcia. Pretensje w konkursie. Postępowanie konkursowe i jego ukończenie. Konkurs kupiecki. Ukończenie konkursu przez przymusową ugodę. Najważniejsze ustawy i rozporządzenia z zakresu prawa przemysłowego. Pojęcie i podział przemysłu. Zakres i wykonanie uprawnień przemysłowych. Ochrona marki wzoru i przywileju. Najważniejsze przepisy o pomocniczym personalu przemysłowym. (Postanowienia o wynagrodzeniu, rozwiązanie stosunku służbowego, sądy przemysłowe.) Przekroczenia przemysłowe. Kary. Inspektorzy przemysłowi.

16. Prawo wekslowe.

Cel nauki: Nabycie wiadomości z prawa wekslowego, potrzebnych kupcowi do praktyki i ich zastosowanie w stosunkach handlowych.

KURS III. (1 godz. tygod.).

Postanowienia prawa wekslowego i jego osobliwości na podstawie ustawy wekslowej. Zdolność wekslowa, przyjęcie, zapłata, protest, regres, interwencja, poręka, zaniedbanie kroków

pilności, przedawnienie, weksle fałszywe i sfałszowane, weksle zaginione. Najważniejsze różnice między ustawą austriacką a ustawami obcemi. Proces wekslowy.

17. Ekonomia społeczna.

Cel nauki: Zrozumienie typowych zjawisk naszego życia gospodarczego i ich przyczynowego związku na tle dzisiejszego ustroju społecznego.

KURS IV. (2 godz. tygod.).

Wstęp. Pojęcia zasadnicze. Stadya rozwoju życia gospodarczego (w nawiązaniu do materiału z historii handlu.) Gospodarka, jej powstanie i rozwinięcie się w gospodarstwo światowe. Podział nauki ekonomii społecznej.

Produkcya. Istota produkcyi, jej kierunki i rozwój obecny. Czynniki produkcyjne, przedsiębiorstwo i jego formy, wielkie i drobne przedsiębiorstwo w rolnictwie, przemyśle i handlu. Swobodne współzawodnictwo i jego ograniczenie (związki przedsiębiorców). Przesilenia. Główne zadania polityki agrarnej i przemysłowej.

Cyrkulacya. Podział na handel i obrót, jako wymianę dóbr i obrót kredytowy. Nauka o zamianie dóbr. Cena, prawo i szczególnie ważne przyczyny chwieiania się ceny.

Nauka o pieniądzu, jego zadania i własności. Chwiejność cen metali szlachetnych. Prawo Greshama. Systemy monetarne. Austriacka regulacya waluty.

Nauka o kredycie, jego korzyściach, niebezpieczeństwie i zastosowaniu. Organizacya kredytu (prywatnego i publicznego).

Nauka o bankach i interesach bankowych ze zużytkowaniem wiadomości o ich technice, nabytych w nauce o handlu. Surrogaty pieniądza.

Handel, jego rodzaje i urządzenia. Zasady handlowej polityki wewnętrznej i zewnętrznej. Komunikacye i ich znaczenie społeczne. Zasady polityki kolejowej i dróg wodnych.

Nauka o rozdziale dochodu. Dochód, jego rodzaje, przedstawienie każdego rodzaju dochodu co do jego istoty, formy i praw ekonomicznych. Zasadnicze rysy polityki socyalnej ze szczególnem uwzględnieniem nowszego prawodawstwa austriackiego. Teraźniejsze stronnictwa ekonomiczne.

Nauka o konsumpcji. Pogląd na ubezpieczenie, ich znaczenie w gospodarstwie społecznym. Ubezpieczenie przymusowe. Spożycie publiczne. Urządzenia gospodarki państwowej, wydatki i przychody państwowe. Zasadnicze rysy austriackiego systemu podatkowego i należyciowego (z wyłączeniem technicznych szczegółów). Długi państwowe. Zarys historii literatury.

18. Kaligrafia.

Cel nauki: Wyrobienie pięknego i biegłego pisma.

KURS I. (2 godz. tygod.).

Trzymanie ciała i pióra. Ćwiczenia mające na celu wyrobienie lekkiego i pewnego pisma. Ćwiczenia w piśmie angielskim i niemieckim.

KURS II. (2 godz. tygod.).

Powtórzenie pisma angielskiego i niemieckiego. Pismo rondo. Nagłówki. Ćwiczenia w pisaniu dyktatów kaligraficznych.

19. Stenografia.

Cel nauki: Przyswojenie sobie biegłości w czytelnym pisaniu bez trudności około 70 wyrazów na minutę.

KURS I. (2 godz. tygod.).

Tworzenie wyrazów, znaczki i skracanie słów.

KURS II. (2 godz. tygod.).

Nauka o skracaniu zdań i jej zastosowanie do skracania źródłosłowem, formą i do skracania logicznego. Dyktaty stenograficzne i ich odczytanie.

B) Przedmioty nadobowiązkowe.

1. Język angielski i korespondencja.

Cel nauki: Jak w języku francuskim. Literatura: poznanie najważniejszych dzieł nowszej literatury angielskiej.

KURS II. (3 godz. tygod.).

Cel nauki: Zdolność wyrażania się o najważniejszych wypadkach życia codziennego w krótkich zdaniach.

Materyał językowy. Ustępy przerobione powinny zawierać najniezbędniejsze wyrażenia z zakresu życia codziennego. (Zob. plan dla języka francuskiego na kurs I.) Już tu należy, jak w języku francuskim, ćwiczyć w używaniu liczebników. Wobec prostej gramatyki angielskiej, można przerobić najważniejsze jej działy już w I. roku, pomijając formy przestarzałe; w szczególności składni należy wchodzić o tyle tylko, o ile wymagają tego ustępy. Już od pierwszej lekcji należy wykazywać najważniejsze różnice między językiem niemieckim a angielskim.

Zadania. Od Bożego narodzenia do końca I. półroczu trzy krótkie dyktaty, wiążące się ściśle z materyałem naukowym; w II. półroczu dwa dyktaty i cztery zadania szkolne. Tematem zadań szkolnych może być: napisanie z pamięci należycie opracowanych ustępów, odpowiedzi na łatwe zapytania, łączące się z materyałem naukowym.

KURS III. (3 godz. tygod.).

Rozszerzenie materyału językowego, swobodniejsze używanie go w słowie i piśmie. Przygotowanie do korespondencji handlowej. Za pomocą odpowiednich ustępów treści opowiadającej i opisowej należy powiększyć materyał językowy o tyle, aby uczeń przyswoił sobie zapas słów i zwrotów, używanych w życiu codziennym, w lekkiej lekturze (szczególnie gazet) i w obrocie handlowym. Każdy ustęp przerobić należy przy pomocy konwersacji, przyczem uczniowie sami mają stawiać pytania. Ze względu na krótszy czas nauki (o rok mniej niż dla języka francuskiego), już na tym stopniu nauki należy czytać także ustępy, odnoszące się do handlu, obrotu i przemysłu, aby uczniom dawać często sposobność poznania wyrażen technicznych. Uzupełnienie nauki o formach i dokładne traktowanie składni. Od kursu III. począwszy, należy używać obrazów Hölzla, podobnie jak w języku francuskim.

Korespondencya handlowa (w II. półroczu), wedle planu dla francuskiej korespondencji w kursie III.

Ośm zadań szkolnych w ciągu roku. Materyałem dla zadań szkolnych są odpowiedzi na pytania angielskie, wiążące się z lekturą, reprodukcya niewielkich ustępów do czytania, swobodne dyktaty. Przemiana opowiadań poetycznych na prozę. Tłumaczenia z języka wykładowego na angielski. Ćwiczenia w korespondencji handlowej.

KURS IV. (3 godz. tygod.).

Zwięzłe powtórzenie i pogłębienie gramatyki, mianowicie: ważniejszych partyi składni. Lektura większych ustępów, przedstawiających cywilizację, obyczaje, handel i przemysł angielski, tudzież należyte przerobienie ich za pomocą pytań i odpowiedzi; dalsze ćwiczenia w opowiadaniu. Lektura wyjątków z cenniejszych dzieł nowszej literatury.

Korespondencya handlowa, podobnie jak korespondencya francuska w kursie IV.

W roku ośm zadań szkolnych; połowa z korespondencyi, dla innych temat jak w kursie III. z powolnem zwiększaniem wymagań.

2. Język rosyjski i korespondencya.

Cel nauki: Poprawna wymowa, dostateczna znajomość gramatyki i pewność w ortografii rosyjskiej. Należyta biegłość w wyrażaniu się ustnem i w piśmie, zarówno w mowie potocznej, jak i w języku handlowym. Pogląd na rozwój literatury rosyjskiej w XIX stuleciu.

KURS II. (3 godz. tygod.).

Ćwiczenia w poprawnem wymawianiu i akcentowaniu, pisaniu i czytaniu wyrazów i zdań. Nauka o formach, a z nauki o składni — reguły potrzebne do zrozumienia zdań pojedynczych. Przyswajanie w pamięci wyrazów i zwrotów rosyjskich, ćwiczenia ustne i pisemne.

Zadania szkolne i domowe na przemian co 14 dni.

KURS III. (3 godz. tygod.).

Lektura i tłómaczenie trudniejszych ustępów prozaicznych treści opowiadającej lub opisowej, jako też łatwych poezyi wraz z krótkimi życiorysami poetów. W związku z lekturą dalsze ćwiczenia w mówieniu i opowiadaniu po rosyjsku odczytanych ustępów. Dalsze ćwiczenia w gramatyce i ortografii, oraz trudniejsze dyktaty. Pod koniec odczytywanie i omawianie wzorów pism handlowych, bankowych i giełdowych, przyswojenie sobie tytułów, przestrzeganych w stylizacji rosyjskiej; wyuczanie się wyrażań i zwrotów, jako też terminów w handlowej rosyjskiej stylistyce. Próby tłómaczenia na język rosyjski wzorowych listów i innych pism i dokumentów handlowych polskich.

Wypracowania domowe i szkolne (jedno co 14 dni).

KURS IV. (3 godz. tygodn.).

Lektura wyborowych ustępów prozaicznych z odpowiedniej książki do czytania i jednego ze znakomitych dzieł literatury XIX wieku w całości. W związku z lekturą powtórzenie, uzupełnienie i zebranie w system całego przerobionego materiału gramatycznego. Dalsze ćwiczenia w mówieniu i opowiadaniu po rosyjsku, dalsze ćwiczenia w ortografii i stylistyce. Pogląd na literaturę rosyjską XIX wieku. Obok tego: dyktaty oryginalnych listów i innych dokumentów rosyjskich, odnoszących się do zawodu kupieckiego; tłumaczenia ich na język polski i retrowersje. Wypracowanie podług danych wzorów zawodowych pism rosyjskich. Dalsza praca w rozumieniu i używaniu najważniejszych terminów zawodowych, odnoszących się do spraw handlowych, bankowych, giełdowych i księzkowania.

Wypracowania domowe i szkolne (jedno na miesiąc).

3. Ćwiczenia w chemii analitycznej.

KURS III. i IV. (po 2 godz. tygod.).

Analiza jakościowa prosta, łatwa analiza złożona. Metoda miareczkowa.

4. Praktyczne ćwiczenia w laboratorium towaroznawczem.

KURS III. i IV. (po 2 godz. tygod.).

Ćwiczenia w najprostszych fizykalnych badaniach towarowych. Mierzenie i ważenie. Oznaczenie ciężaru właściwego. Przeprowadzenie używanych w handlu oznaczeń jakościowych towarów. Badania mikroskopowe. Badania towarów i ich zafałszowań.

5. Pisanie na maszynie.

KURS IV. (2 godz. tygod.).

Cel nauki: Pewne i szybkie pisanie dyktatów. Praktyczne zaznajomienie się z urządzeniem różnych w handlu używanych maszyn pisarskich.

Kuratoria Wyższej Szkoły handlowej.

Przewodniczący:

Mendelsburg Albert, radca cesarski, kawaler cesarskiego orderu żelaznej korony III. klasy i Franciszka Józefa I., prezes Izby handlowej i przemysłowej, właściciel domu bankowego, radca miejski.

Delegat c. k. Ministerstwa Oświaty:

Dr. Zoll Fryderyk, komandor cesarsko-austriackiego orderu Franciszka Józefa, kawaler ces. austr. orderu żelaznej korony III. klasy, członek Izby panów, c. k. Radca dworu, prof. w Uniwersytecie Jagiellońskim, wiceprezes Akademii Umiejętności w Krakowie.

Delegat Wydziału krajowego:

Słęk Franciszek, komandor pap. orderu św. Grzegorza, kawaler cesarskiego orderu żelaznej korony III. klasy, b. dyrektor Kasy Oszczędności miasta Krakowa, radca miejski.

Delegaci Rady miejskiej:

Fedorowicz Jan Kanty, właściciel handlu korzennego i win, radca cesarski, radca miejski, członek Rady nadzorczej Związku handlowego w Krakowie, członek Wydziału kongregacji kupieckiej, członek Wydziału wielkiego Kasy Oszczędności miasta Krakowa, poseł na Sejm krajowy.

Dr. Leo Juliusz, profesor w Uniwersytecie Jagiellońskim, członek Komisji prawniczej Akademii Umiejętności w Krakowie, radca miejski i pierwszy wiceprezydent miasta, członek państwowej i krajowej Rady kolejowej, członek wielkiego Wydziału Kasy Oszczędności miasta Krakowa, poseł na Sejm krajowy.

Delegaci Izby handlowej i przemysłowej:

- Dr. Benis Artur**, adwokat krajowy, szef biura Izby handlowej, członek krajowej komisji przemysłowej, radca miasta Krakowa.
- Kwiatkowski Jan**, właściciel składu węgla i drzewa, asesor dla spraw handlowych przy sądzie krajowym, członek Izby handlowej, członek Wydziału wielkiego Kasy Oszczędności miasta Krakowa.

Delegaci Kongregacji kupieckiej:

- Fischer Władysław**, właściciel handlu korzennego i składu papieru, członek Rady powiatowej krakowskiej, właściciel dóbr, zastępca przewodniczącego Kongregacji kupieckiej, członek Wydziału wielkiego Kasy Oszczędności miasta Krakowa.
- Dr. Szarski Henryk**, współwłaściciel handlu korzennego pod firmą S. Szarski i Syn, członek Komitetu nadzorczego filii Banku krajowego w Krakowie, radca miasta Krakowa.

Dyrektor Szkoły:

- Dr. Bandrowski Ernest**, kawaler cesarskiego orderu Franciszka Józefa, profesor i przełożony wydziału chemii technicznej w c. k. państwowej Szkole przemysłowej, nadzw. profesor w Uniwersytecie Jagiellońskim, członek-korespondent Akademii Umiejętności w Krakowie, radca miejski.

Uczniowie.

A) Statystyka uczniów.

	K u r s				
	I.	II.	III.	IV.	Razem
Na początku roku przyjęto . .	25	16	14	9	64
W ciągu roku wystąpiło . .	4	1	1	1	7
Z końcem roku było uczniów	21	15	13	8	57

Wedle miejsca urodzenia	K u r s				
	I.	II.	III.	IV.	Razem
W. Księstwo Krakowskie . .	13	6	3	3	25
Galicja	9	8	9	5	31
Królestwo polskie	3	2	2	1	8
Razem . .	25	16	14	9	64

Wedle wyznania	K u r s				
	I.	II.	III.	IV.	Razem
Religii rzymsko-katolickiej .	15	9	9	8	41
„ mojąszowej	10	7	5	1	23
Razem . .	25	16	14	9	64

Wedle narodowości	K u r s				
	I.	II.	III.	IV.	Razem
Polaków	25	16	14	9	64

Wedle wieku	K u r s			
	I.	II.	III.	IV.
Uczniów liczących lat 15	3	—	—	—
„ „ „ 16	4	2	—	—
„ „ „ 17	5	1	—	—
„ „ „ 18	6	2	2	2
„ „ „ 19	3	2	1	1
„ „ „ 20	2	3	3	1
„ „ „ 21	1	2	2	1
„ „ „ 22	—	1	2	2
„ „ „ 23	—	—	—	2
„ „ „ 24	—	1	1	—
„ „ „ 25	—	1	1	—
„ „ „ 26	—	1	2	—
„ „ „ 27	1	—	—	—
„ „ „ 29	—	—	—	—
Razem	25	16	14	9

Wynik klasyfikacji za rok szkolny 1903	K u r s				
	I.	II.	III.	IV.	Razem
Stop. celujący otrzymało uczn.	—	3	—	—	3
„ I-szy „ „	14	5	8	7	34
„ II-gi „ „	4	3	1	1	9
„ III-ci „ „	2	1	—	—	3
Przeznaczono do egzaminu poprawczego	1	3	4	—	8
Absolutorya otrzymało	—	—	—	7	7

B) Imienny spis uczniów

wedle klasyfikacyi za rok szkolny 1903.

KURS I.

Stopień I. otrzymali:

1. Chodkowski Adam.	8. Krieger Abraham.
2. Dunkelblum Józef.	9. Lichtig Izrael.
3. Friedmann Józef.	10. Lipschütz Samuel.
4. Guzdek Jerzy.	11. Niemiński Władysław.
5. Hetper Rudolf.	12. Pinkusfeld Izrael.
6. Kaczorowski Robert.	13. Pompein Adam.
7. Kodlewicz Stanisław.	14. Szturc Jan.

KURS II.

Stopień I. z odznaczeniem otrzymali:

1. Gichner Fryderyk.	2. Pohoski Michał.
3. Schmaus Mojżesz.	

Stopień I. otrzymali:

4. Beckmann Leib.	6. Lichtig Salomon.
5. Gleitzmann Emanuel.	7. Tataara Mieczysław.
8. Wojnarski Józef.	

KURS III.

Stopień I. otrzymali:

1. Gross Feibusch.	5. Stasiniewicz Adam.
2. Guzdek Mikołaj.	6. Urbańczyk Wiktor.
3. Kanarek Hirsch.	7. Wetstein Samuel.
4. Motug Władysław.	8. Zajączkowski Leonard.

KURS IV.

Stopień I. otrzymali:

1. Dębski Stanisław.	4. Smoliński Józef Antoni.
2. Kornreich Samuel.	5. Uklański Piotr.
3. Mirkowski Feliks.	6. Waligóra Wincenty.
7. Ziarko Edward.	

Absolutoryum otrzymali:

1. Dębski Stanisław.	4. Smoliński Józef Antoni.
2. Kornreich Samuel.	5. Uklański Piotr.
3. Mirkowski Feliks.	6. Waligóra Wincenty.
7. Ziarko Edward.	

W porównaniu z rokiem poprzednim nie zaszły pod względem frekwencyi, jakoteż skuteczności nauki żadne prawie zmiany. W tym roku, jak i w każdym z poprzednich, miała szkoła w pierwszym kursie z uczniami słabo przygotowanymi do czynienia.

Przyczyny nieszczególnej frekwencyi w ogólności były przedmiotem obrad Kuratoryi. W tej mierze przedłożyła Kuratorya w memoryale osobnym Wysokiemu Sejmowi następujące przedstawienie:

W ciągu kilku lat istnienia Kuratorya śledzi pilnie postęp w rozwoju szkoły, spostrzega jednak zjawisko małej stosunkowo frekwencyi z jednej, a najwyraźniejsze dowody potrzeby szkoły z drugiej strony. I tak n. p. z 30 abiturjentów, którzy w ostatnich trzech latach opuścili szkołę, wszyscy prawie, — a na to składamy dowód w załączonem zestawieniu, — znaleźli bardzo przyzwoite zajęcie samodzielne w zawodach handlowych, a niektórzy samodzielniejsi, nawet poza granicami kraju. Również często powtarza się, że dyrekcyja szkoły z braku kandydatów, nie może czynić zadość żądaniom rozmaitych instytucyj i osób prywatnych, które zgłaszają się o abiturjentów szkoły. Z tych danych wnosi Kuratorya, że rozwój stosunków handlowych w kraju potrzebuje wykształconych sił zawodowych, tem samem przeto, że potrzeba i użyteczność szkoły nie ulega żadnej wątpliwości. Równocześnie jednak stwierdza Kuratorya ze zdziwieniem, że napływ nowych uczniów do szkoły a więc na kurs I. wogóle nie jest znaczny i utrzymuje się od kilku lat w tych samych granicach 22—28 uczniów. W zestawieniu tych dwóch faktów widoczna jest pewna sprzeczność, której niepodobna przeoczyć. Przyczyny tej sprzeczności upatruje Kuratorya w następujących okolicznościach:

Nie tylko u nas, ale i zagranicą rządy nie opiekowały się wykształceniem handlowem długie dziesiątki lat. Społeczeństwa same, odczuwając ten wielki brak, który w wieku XIX. decyduje o zdolności

konkurencyjnej w stosunkach handlowych, zrywają się za pośrednictwem rozmaitych instytucyj do inicjatywy. W połowie XIX-go wieku powstają też pierwsze szkoły handlowe; liczba ich zwiększa się z roku na rok, tak, że w kilkunastu latach prowincye zachodnie Monarchii zasiewają się szkołami handlowymi rozmaitych typów. Szkoły te działając przez pół wieku, musiały oczywiście w wysokim stopniu wpłynąć na poziom wykształcenia zawodowego. U nas tymczasem panowała w całym okresie tym prawie zupełna cisza. Kształcenie się w zawodzie handlowym nie mogło wobec tego wejść w skład systemów szkolnych, z którymi społeczeństwo się żyło; nieliczne tylko, a zawsze zamożniejsze jednostki, udawały się do szkół zagranicznych, co, rzecz jasna, nie mogło wywrzeć ogólnego wpływu na rozwój stosunków w kraju. Nie można jednak powiedzieć, aby w kraju braków tych nie odczuwano; wszakże przynajmniej jakiegoś takiego wykształcenia w nauce księzkowania, rachunków kupieckich i korespondencyi handlowej wymagać się musiało zawsze od współpracowników instytucyj handlowych i przemysłowych. I oto objawia się samopomoc społeczna w postaci rozlicznych prywatnych kursów handlowych, które w ciągu krótkiego czasu, najczęściej dwóch do trzech miesięcy, zobowiązują się tych przyszłych pracowników handlowych wyuczyć wiadomości najpotrzebniejszych w zawodzie. Tę samopomoc społeczną sankcjonuje do pewnego stopnia rząd, ustanawiając osobne komisye egzaminacyjne dla takich kandydatów. Trwa to długie lata; społeczeństwo żywa się z tą instytucją, w której szerokie zastępy pracowników handlowych znajdują jedyną prawie opiekę pod względem wykształcenia zawodowego. Jaką wartość i skuteczność mogła zapewnić ta metoda kształcenia się zawodowego, łatwo zrozumieć, mając na uwadze krótkość czasu nauki i najczęściej brak kwalifikacyj naukowych u samych nauczycieli. Z chwilą powstania dwu wyższych szkół handlowych w kraju, jednej we Lwowie, a drugiej w Krakowie, zdawało się, że sytuacja powinna się zmienić, a mianowicie, że wyższe szkoły handlowe przejmą ster zawodowego wykształcenia handlowego w kraju. Tymczasem, jak dotąd, na to się nie zanosz, przeciwnie, można stwierdzić, że podczas gdy obie wyższe szkoły handlowe tylko skromną wykazują frekwencyę, mnożą się coraz częściej owe kursa prywatne, z czego wnosić należy, że coraz

większą cieszą się frekwencją i że uczniowie tychże, w równej mierze co dawniej, znajdują stanowiska w praktyce życiowej. Zjawisko to nie jest pożądane, bo mimo wielkich stosunkowo ofiar wyższe szkoły handlowe nie będą mogły wpłynąć w tych warunkach skutecznie na podniesienie nauki zawodowej w kraju. I oto stoimy przed koniecznością zaradzenia złemu. Drogi do tego celu wiodące są, zdaniem Kuratoryi następujące: Przede-
wszystkiem należałoby dążyć do pewnego ograniczenia owych kursów prywatnych, a to z jednej strony przez unormowanie ściślejszych wymagań przy egzaminach, z drugiej strony przez udzielanie koncesyi nauczania tylko tym, którzy wykazą się kwalifikacyami, do tego celu potrzebnymi. Równocześnie należy popierać wszelkie usiłowania, dążące do uczynienia powyższych kursów z biegiem lat coraz zbyteczniejszymi, a to przez systematyczną organizację szkolnictwa handlowego w naszym kraju. Wtedy to, po kilku latach, podniesie się poziom wymagań w obrębie wykształcenia zawodowego, a tem samem owe surogaty szkół, za jakie owe kursa uważać należy, powoli zejda z widowni życia. Niema bowiem w kraju, z wyjątkiem Lwowa i Krakowa, uzupełniających szkół handlowych, niema, z wyjątkiem jednej prywatnej, żadnej szkoły dwuklasowej, a wyższe szkoły handlowe wymagają skuteczniejszej opieki.

Dziwnie też przykre wrażenie odnosi się przeglądając zestawienia statystyczne z dziedziny szkolnictwa handlowego, ogłaszane rok rocznie przez c. k. Ministerstwo oświaty. Kuratorya pozwala sobie przytoczyć dla przykładu niektóre cyfry z zestawienia za rok szkolny 1902/3:

W tym roku istniały w Austrii:

Wyższe szkoły handlowe	21	z frekwencją	3882	uczniów
Dwuklasowe szkoły handlowe	22	„	1851	„
Uzupełniające szkoły „	29	„	2603	„

Razem przeto szkół 72 z frekwencją 8336 uczniów

W Galicyi istniały:

Wyższe szkoły handlowe	2	z frekwencją	165	uczniów
Uzupełniające szkoły handlowe	2	„	108	„

Razem 4 z frekwencją 273 uczniów

Jaskrawiej, a w sposób dający wiele do myślenia, wypada porównanie pod tym względem naszego kraju z Czechami. Tam istniały:

Wyższe szkoły handlowe	9	z frekwencją	1862	uczniów
Dwuklasowe szkoły handlowe . .	8	"	679	"
Uzupełniające szkoły " . .	12	"	1246	"
Razem 29 z frekwencją 3787 uczniów				

to znaczy: w Czechach znajdowało się 40% szkół handlowych całego państwa z frekwencją 45.5%.

Cyfry te wskazują wymownie, jak pilną jest sprawa naszego szkolnictwa handlowego. Zdaniem Kuratorji należałoby przeto przystąpić do systematycznej organizacyi szkolnictwa handlowego w naszym kraju przez:

- a) zakładanie uzupełniających szkół handlowych w licznych miastach i miasteczkach;
- b) przez inicjatywę do tworzenia szkół dwuklasowych w ważniejszych ogniskach ruchu handlowego.

Szkoły te mogłyby tam oddać nierównie większe usługi, niż szkoły wydziałowe, chociażby z powodu swej wybitnie zawodowej cechy, zbliżonej więcej do życia zawodowego, niż szkoły wydziałowe ze swoim, bądź jak bądź, ogólnie kształcącym programem naukowym.

Pozostaje w końcu dotknąć potrzeb wyższych szkół handlowych naszych, szczególnie szkoły krakowskiej.

Przedewszystkiem należałoby w szerszym zakresie niż dotąd, użyć pomocy uczniom wyższych szkół handlowych tak podczas ich pobytu w szkole, jak i po jej ukończeniu. Pomoc w szkole potrzebną jest w postaci systematycznych zasiłków stypendyalnych dla pilnych a biednych uczniów, tak, jak się to dzieje w szkołach przemysłowych i seminariach nauczycielskich. Wprawdzie uczniowie obu szkół mogą w zasadzie starać się o rozliczne stypendya krajowe, jednak stypendya te dostają się im tylko w wyjątkowych wypadkach. (Raz jedyny otrzymał jeden uczeń szkoły uzupełniającej, z tytułu pokrewieństwa z fundatorem.) Prawdą jest również, iż Wysoki Sejm wyznacza rok rocznie pewną kwotę na zasiłki stypendyalne dla uczniów poświęcających się naukom handlowym, jednakże zasiłki te są za skromne i nieliczne; na przykład: w roku

leczeństwo zupełnie o tych młodzieńców się nie troszczyło, aby nie starało się im użyć słusznych ułatwień, któreby im ową walkę życiową i tak nikogo nie oszczędzającą, nie uczyniły mniej uciążliwą. Ułatwień tych należałoby się spodziewać przede wszystkim ze strony instytucyj publicznych, a więc rozmaitych instytucyj finansowych i urzędów, które abiturjentom wyższych szkół handlowych powinny dawać pierwszeństwo przed innymi. W tej to myśli Wysocki Wydział krajowy przyznał uczniom wyższych szkół handlowych możność uzyskania posad urzędniczych w Banku krajowym; również posilkuje się nimi Bank Austriacko-węgierski. W innych instytucjach zaś o uznaniu takim dotąd niema mowy. Na tę okoliczność raczy Wysoki Sejm zwrócić uwagę Wysokiego Wydziału krajowego, który niezawodnie znajdzie sposób na skuteczne poparcie tych słusznych, a dla rozwoju szkolnictwa handlowego bardzo ważnych życzeń Kuratoryi i abiturjentów wyższych szkół handlowych w kraju.

Wysoki Sejmie! Kuratorya uważała za swój obowiązek w memoryale niniejszym, przedłożyć pogląd swój na warunki i potrzeby szkolnictwa handlowego w naszym kraju i uprasza:

Wysoki Sejm:

1-o raczy polecić Wydziałowi krajowemu, by:

- a) zwrócił uwagę na liczne kursa handlowe prywatne w kraju i poczynił kroki w celu ich lepszej organizacyi;
- b) przystąpił do systematycznej organizacyi szkolnictwa handlowego w naszym kraju, przez zakładanie licznych uzupełniających szkół handlowych i inicjatywę w zakładaniu szkół dwuklasowych w ważniejszych ogniskach ruchu handlowego;

2-o raczy przyznać Wyższej Szkole handlowej w Krakowie kwotę 2610 koron na zasiłki stypendyalne dla pilnych a biednych uczniów, według planu w memoryale wyszczególnionego.

Regulamin

Szkoły Handlowej uzupełniającej

połączony z Wyższą Szkołą handlową.

§ 1.

Zadaniem Szkoły handlowej uzupełniającej jest: osobom będącym w praktyce handlowej dać sposobność do uzupełnienia swych wiadomości i przyczynić się do podniesienia ich zarobkowości.

§ 2.

Szkoła handlowa uzupełniająca składa się z trzech kursów rocznych, na które materiały nauki jest rozdzielony według planu, zatwierdzonego przez c. k. Ministerstwo Wyznań i Oświaty.

Ogół godzin nauki w każdej klasie ustanawia się na dwa naście godzin tygodniowo — codziennie — z wyjątkiem niedziel i świąt — od godziny 2 do 4.

Rok szkolny trwa od 1. września do 30. czerwca.

§ 3.

Szkoła handlowa uzupełniająca w Krakowie połączona jest z Wyższą Szkołą handlową, jednakże administracja subwencji, udzielanych dla niej przez c. k. Ministerstwo Wyznań i Oświaty, Sejm, Izbę handlową i przemysłową, Radę miasta Krakowa itd. odbywa się oddzielnie.

§ 4.

Wydział zarządu Wyższej Szkoły handlowej sprawuje równocześnie obowiązki Wydziału szkolnego Szkoły uzupełniającej. Obraduje on nad sprawami Szkoły uzupełniającej i zarządza w myśl postanowień statutu organizacyjnego Wyższej Szkoły handlowej.

§ 5.

Kierownikiem Szkoły uzupełniającej jest dyrektor Wyższej Szkoły handlowej i sprawuje równocześnie nadzór dydaktyczno-pedagogiczny.

§ 6.

Nauczyciele, zajęci w Szkole uzupełniającej, gromadzą się w ciągu roku przynajmniej 4 razy, aby pod przewodnictwem kierownika omawiać tok nauki, frekwencję i zachowanie się uczniów Szkoły uzupełniającej. Wnioski o wykluczanie uczniów wymagają potwierdzenia Wydziału szkolnego.

§ 7.

Środki naukowe Wyższej Szkoły handlowej mogą być w miarę potrzeby używane także w Szkole uzupełniającej.

§ 8.

Do Szkoły handlowej uzupełniającej obowiązani są uczęszczać uczniowie i praktykanci handlowi w Krakowie, o ile nie ukończyli z pomyślnym skutkiem równoważnej Szkoły uzupełniającej lub nie wykazą się wiedzą, odpowiadającą zakresowi nauki w Szkole uzupełniającej (§ 99. b. now. do ust. przem. z 23. lutego 1897 Dz. pr. p. Nr. 63).

Uczniów przyjmuje się przed rozpoczęciem nauki w terminach, które Dyrekcyja corocznie ogłosi.

Do Szkoły handlowej uzupełniającej przyjmuje się uczniów i pomocników handlowych którzy:

- 1) wykazą się świadectwem uwolnienia Szkoły ludowej co najmniej pięcioklasowej lub świadectwem innej Szkoły, która w myśl ustawy krajowej zastępuje świadectwo uwolnienia pięcioklasowej Szkoły ludowej;

2) albo ukończyli z dobrym postępem naukę w ogólnej Szkole uzupełniającej;

3) albo przy egzaminie wstępnym okaza wiadomości, odpowiadające warunkowi 1 lub 2.

§ 9.

Każdy uczeń Szkoły handlowej uzupełniającej ma przy pierwszym przyjęciu złożyć takse wstępną w wysokości 2 koron i co-rocennie 2 korony jako opłatę szkolną, od której uwolnienie zależy od Wydziału szkolnego.

§ 10.

Każdy uczeń jest obowiązany uczęszczać regularnie na naukę według przepisu planu naukowego, unikać wszelkiego przeszkadzania nauce, szanować urządzenia szkolne i środki naukowe i wogóle stosować się do zarządzeń Szkoły.

Dyrekcya zawiadamia pracodawców w sposób odpowiedni w regularnych odstępach czasu o pilności ich uczniów i uczęszczaniu do Szkoły.

§ 11.

Przy końcu roku szkolnego każdy uczeń otrzymuje wykaz zachowania się, pilności i postępu w każdym przedmiocie nauki, a po ukończeniu całego trzylecia nauki świadectwo końcowe.

Program nauk szczegółowy.

I. Język polski.

Cel: Jasne zrozumienie zdań czytanych i mówionych w języku ojczystym: biegle i wyraźnie czytanie druku i pisma; zdolność wyrażania myśli w słowie i piśmie.

KURS I. (3 godziny).

Biegle i należyte czytanie; objaśnienie słów i treści, ustna reprodukcja ustępów czytanych; ćwiczenia w ortografii obcych wyrazów o podobnem brzmieniu, tudzież wyrazów, używanych w stylu kupieckim. Rozszerzone zdanie proste; zdania złożone; wszystkie części mowy z ćwiczeniami w ich używaniu. Pisemna reprodukcja słyszanych i czytanych opowiadań łatwej treści; układanie łatwiejszych listów prywatnych na podstawie dyspozycji (wstęp, treść właściwa, zakończenie).

KURS II. (2 godziny).

Czytanie wzorów literatury polskiej XIX. wieku. Układanie łatwych listów kupieckich według danych wzorów i na podstawie dyspozycji.

II. Język niemiecki.

Cel: Rozszerzenie i pogłębienie wiadomości, które uczniowie posiadają. Ćwiczenia w używaniu języka w słowie i piśmie w zakresie potrzeb uczniów.

KURS I. (3 godziny).

Biegłe i należyte czytanie z objaśnieniami wyrazów i treści. Ćwiczenia ortograficzne. Objaśnienie najważniejszych wyrazów obcych, używanych w stylu kupieckim. Zdanie proste i złożone. Układanie łatwiejszych listów prywatnych na podstawie dyspozycji.

KURS II. (2 godziny).

Dalsze ćwiczenia w czytaniu. Reprodukcyja ustępów czytanych. Układanie łatwych listów kupieckich według danych wzorów.

KURS III. (2 godziny).

Czytanie. Opracowanie łatwych listów kupieckich według danych dyspozycji.

III. Rachunki.

Cel: Pewność w wykonywaniu najważniejszych dla kupca rachunków w interesach towarowych.

KURS I. (3 godziny).

Rachowanie liczbami niemianowanemi, cztery działania na liczbach całkowitych i ułamkach dziesiętnych. Rachowanie ułamkami zwyczajnymi o licznikach i mianownikach jedno a najwyżej dwucyfrowych. Zastosowanie praktycznych sposobów rachowania w powyższych działaniach. Rachowanie liczbami mianowanemi. Rozkładanie i redukcyja. Układ metryczny miar i wag.

KURS II. (2 godziny).

Powtórzenie materiału naukowego kursu I. a szczególnie materiału, opracowanego w ostatnich miesiącach. Wnioskowanie, praktyka włoska, rachunek łańcuchowy. Najważniejsze wiadomości o stosunkach i proporcjach; reguła trzech prosta; rachunek procentowy, zastosowanie do przykładów praktycznych, n. p. do obliczenia zysku, straty, rabatu, prowizyi, straty na wadze i t. p. Obliczanie prowizyi za lata, miesiące, dni. Proste przykłady rachunku mięszaniny. Najważniejsze wiadomości o systemach monet, miar i wag w Austro-Węgrzech, w Niemczech, Francyi, Włoszech,

Anglii i Rosyi z ciąglem uwzględnianiem stosunków krajowych. Zalety systemu metrycznego. Proste kalkulacye towarów w walucie krajowej i obcej. Układanie not, faktur i rachunków w formie używanej w praktyce.

KURS III. (2 godziny).

Powtórzenie trudniejszych partyi z kursu II. Rachunek bieżący według metody używanej. Środki zapłaty w handlu używane; złoto, waluta srebrna, moneta zdawkowa, pieniądz papierowy, ažio, przekaz pocztowy, przekazy (czeki). Korzystanie z pocztowej Kasy oszczędności. Weksel. Najważniejsze wiadomości o obrotach weksli miejscowych i dewiz. (Rachunek dyskontu wekslowego). Objasnienie ceduły wiedeńskiej.

Nauka ma być o ile możności ożywiona i uproszczona przez używanie formularzy.

IV. Buchalterya.

Cel: Teoretyczna i praktyczna znajomość rozmaitych sposobów prowadzenia ksiąg w mniejszych interesach towarowych sposobem kupieckim.

KURS II. (2 godziny).

Buchalterya pojedyncza według obliczenia ceny towarów.

a) Teorya: zadanie buchalteryi, najważniejsze paragrafy kodeksu handlowego, odnoszące się do prowadzenia ksiąg kupieckich. Objasnienie wyrazów technicznych. Urządzenie primanoty, księgi kasowej, księgi głównej, inwentarza.

b) Przeprowadzenie praktyczne jednomiesięcznego interesu handlu drobiazgowego w powyższych czterech księgach.

KURS III. (2 godziny).

Buchalterya podwójna według obliczenia ilościowego i wartościowego.

a) Teorya: charakter i wartość tego książkowania, urządzenie ksiąg pomocniczych.

b) Przeprowadzenie praktyczne dwumiesięcznego interesu handlu hurtownego w związku z handlem drobiazgowym.

V. Korespondencya i ćwiczenia kantorowe.

Cel: Biegłość w wykonywaniu najzwyczajszych prac kantorowych w mniejszym interesie towarowym.

KURS II. (1 godzina).

Wiadomości wstępne o stylu kupieckim. Forma listu kupieckiego; manipulacya z listami wchodzącymi i wychodzącymi wogóle. Szczegółowe opracowanie następujących rodzajów listu: okólników, listów z poleceniem kupna, sprzedaży lub zamówienia towarów, listów z fakturami, listów z odwołaniem polecenia rozmaitych poświadczeń, jak poświadczenia odbioru, dostaw, skryptów dłużnych, kwitów, listów kredytowych. Układanie telegramów.

KURS III. (2 godziny).

Listy frachtowe, deklaracye towarów (dla manipulacyi cłowej), oferty, pisma polecające, pisma z zapytaniem, listy upominające, listy o rachunek bieżący, listy w sprawach wekslowych, pełnomocnictwa, rewersy, łatwe kontrakty najmu i podania do władz, jak np. zgłoszenie firmy w celu zapisania jej do rejestru handlowego, doniesienie o wstąpieniu lub wystąpieniu współnika i t. p. (Takie podania mają być o tyle opracowywane, aby uczniowie zyskali pewien pogląd na sprawę).

Przy nauce korespondencyi uważa się szczególnie na ćwiczenia w formułach wstępnych i końcowych rozmaitych listów.

VI. Nauka o handlu i wekslach.

Cel: Znajomość najważniejszych stosunków i urządzeń dotyczących się handlu. Wyjaśnienie najniezbędniejszych dla kupca działów nauki o wekslach w związku z przykładami praktycznymi.

KURS III. (2 godziny).

a) **Nauka o handlu.** Zasadnicze pojęcia o handlu w ogólności i jego organizacyi. Krótka charakterystyka monopolów państwowych, ochrony patentu i marki. Firma, prokura, spółka handlowa. Przepisy ustawy o kupnie, sprzedaży, cle i spedycyi. Najważniejsze wiadomości o handlu papierami wartościowymi.

b) Nauka o wekslach. Pojęcie i podział weksłu; zdolność wekslowa; istotne wymagania weksłu; stempel wekslowy, weksle fałszywe: żyro; akceptacja, wypłacenie, protest. Ćwiczenia praktyczne na formularzach i w sprawach wekslowych przy prowadzeniu ksiąg.

VII. Geografia.

Cel: Na ogólnych wiadomościach geograficznych polegająca znajomość najważniejszych państw handlowych jako obszarów produkcji i handlu, jednak z ograniczeniem najniezbędniejszych partyi przy ciągłym używaniu mapy.

KURS I. (1 godzina).

Geografia ogólna. Układ poziomy i pionowy części ziemi w zarysie; klimat, strefy, podział polityczny części ziemi ze szczególnem uwzględnieniem najważniejszych miejscowości handlowych.

KURS II. (2 godziny).

Geografia handlowa. Monarchia austriacko-węgierska i kraje przyległe jako obszary produkcji i handlu, jednak tylko z podaniem charakterystycznych płodów dla każdego państwa. Najważniejsze drogi żelazne i drogi żeglugi parowej. (Objaśnienie jednego z najbardziej rozpowszechnionych konduktorów kolejowych).

KURS III. (1 godzina).

Geografia handlowa. Reszta państw europejskich z koloniami, o ile je należy uwzględnić, samodzielne państwa pozaeuropejskie jako obszary produkcji i handlu z ograniczeniem do tych artykułów i miejscowości, które zajmują stanowisko wybitne w handlu światowym. Objasnienie mapy handlu światowego. (Główne linie żeglugi pocztowej i linie telegrafów podmorskich).

VIII. Kaligrafia.

Cel: Wyrobieenie pięknego i biegłego pisma.

KURS I. (2 godziny).

Wielokrotne ćwiczenie w piśmie potocznem i łacińskiem.

KURS II. i III. (Po 1 godzinie).

Pismo kupieckie (potoczne i angielskie) z uwzględnieniem sposobu szybkiego pisania. Pismo rondowe w rozmaitych wielkościach. Sygnatury kupieckie.

Plan nauk w Handlowej Szkole uzupełniającej.

PRZEDMIOT	Liczba godzin nauki tygodniowej na kursie			Razem
	I.	II.	III.	
1. Język polski	3	2	—	5
2. Język niemiecki	3	2	2	7
3. Rachunki	3	2	2	7
4. Buchalterya	—	2	2	4
5. Korespondencya i ćwiczenia kantorowe	—	1	2	3
6. Nauka o handlu i wekslach	—	—	2	2
7. Geografia	1	2	1	4
8. Kaligrafia	2	1	1	4
Razem	12	12	12	36

Grono nauczycielskie.

L.	Nazwisko, imię, charakter	Uczył przedmiotu	Na kursie	Godzin tygodn.
1.	Dr Bandrowski Ernest, j. w.	Kierownik.	—	—
2.	Antoniewicz Bolesław, j. w.	Buchalteryi (gosp. III. kursu).	II III	2 2
3.	Krókowski Leon, j. w.	J. polskiego (gosp. II. kursu).	I II	3 2
4.	Miszkievicz Wiktor, urząd. Banku gal. dla handlu i przemysłu.	Korespondencyi. Nauki o handlu i wekslach.	{ II III III	1 2 2
5.	Ottmann Rudolf, kustosz biblioteki Jagiellońskiej.	J. niemieckiego	I II III	3 2 2
6.	Peszkowski Ludwik, j. w.	Kaligrafii.	I II III	1 2 1
7.	Spitzer Roman, j. w.	Geografii (gosp. I. kursu.	I II III	1 2 1
8.	Waciega Henryk, dyrektor Szkoły wydziałowej.	Rachunków kup.	I II III	3 2 2

Uczniowie.

A) Statystyka uczniów.

W roku szkolnym 1903	zapisło się do klasy I	uczniów	42
"	"	"	28
"	"	"	11
Razem . . .			81

W ciągu roku szkolnego opuściło Zakład 24 uczniów. Z końcem roku szkolnego było zatem uczniów 57, a mianowicie otrzymało:

	I kl.	II kl.	III kl.	Razem
Stopień celujący	—	2	1	3
" I-szy	16	17	7	40
" II-gi	2	1	—	3
" III-ci	1	2	—	3
Przeznaczono do egzam. poprawczego	6	2	—	8
Razem . . .	25	24	8	57

Uczniów wyznania rzymsko-katolickiego było 50, mojżeszowego 7.

B) Imienny spis uczniów

wedle klasyfikacyi za rok szkolny 1903.

KURS I.

Stopień I. otrzymali:

1. Feldblum Mojżesz.	4. Konieczkowski Edward.
2. Gancarczyk Stanisław.	5. Liebeskind Adolf.
3. Hanula Wacław.	6. Małeta Józef.

7. Nowak Edward.	12. Wawrzecki Michał.
8. Orłowski Romuald.	13. Wrężlewicz Jan.
9. Piątek Wiktor.	14. Zając Władysław.
10. Rudnicki Edward.	15. Zastawny Józef.
11. Sanak Tadeusz.	16. Ząbek Walenty.

Kurs II.

Stopień I z odznaczeniem otrzymali:

1. Gadomski Henryk.
2. Rotowski Jan.

Stopień I otrzymali:

3. Adamski Michał.	12. Majewski Ludwik.
4. Bałuk Wilhelm.	13. Mund Majer.
5. Hawliczek Franciszek.	14. Niemiec Władysław.
6. Hipp Władysław.	15. Pustelnik Jan.
7. Kamieński Augustyn.	16. Schönfeld Markus.
8. Kirschanek Adam.	17. Szaper Tadeusz.
9. Klug Roman.	18. Wojas Franciszek.
10. Kolasa Jan.	19. Wyrwalski Karol.
11. Książek Teofil.	

KURS III.

Stopień I z odznaczeniem otrzymał:

1. Krzysztoforski Jan.

Stopień I otrzymali:

2. Dembitzer Teodor.	6. Pietras Bronisław.
3. Krzyżański Antoni.	7. Szafranek Emanuel.
4. Liwacz Karol.	8. Wald Aleksander.
5. Matuziński Józef.	
-

Wiadomości o warunkach przyjęcia, wpisach, opłacie szkolnej i t. d.

Wpisy do Wyższej Szkoły handlowej i do handlowej szkoły uzupełniającej, odbywają się w dniach od 1—4 września i od 25—30 czerwca.

Uczniowie mają zgłosić się do dyrektora zakładu, albo przez rodziców albo ich zastępców.

Przy wpisie ma każdy uczeń przedłożyć metrykę chrztu lub urodzenia i ostatnie świadectwo szkolne; gdyby nie mógł być przedstawionym przez rodziców lub ich zastępców — pisemną prośbę przez rodziców lub opiekuna wystawioną.

1) Wyższa Szkoła handlowa.

a) Warunki przyjęcia:

1) Od ucznia, wstępującego na pierwszy kurs Wyższej Szkoły handlowej, wymaga się dowodu, że w roku kalendarzowym, w którym się zapisuje, ukończy czternaście lat, tudzież, że z pierwszym postępem ukończył szkołę średnią niższą (gimnazjum niższe, szkołę realną niższą, gimnazjum realne niższe) lub trzyklasową szkołę wydziałową z postępem co najmniej dobrym z języka wykładowego, geografii i historii, historii naturalnej, fizyki i arytmetyki. Kandydaci ze szkół wydziałowych, muszą się poddać ściśłemu egzaminowi z języka polskiego, rachunków i algebry.

Wymagania przy egzaminie wstępnym są następujące:

1) Z języka polskiego.

Uczeń ma łatwy ustęp dany do czytania opowieść ustnie i napisać w sposób należyty, bez błędów gramatycznych i ortograficznych. Nadto ma uczeń przy rozbiórce zdań pod względem części mowy i składni udowodnić znajomość głównych zasad gramatyki.

2) Z rachunków.

Cztery działania główne na liczbach dziesiętnych i ułamkach zwyczajnych, rozkładanie i redukcya, rachowanie liczbami mianowanymi, wnioskowanie, metoda rozkładania, reguła łańcuchowa, rachunek średniego podziału i rachunek spółki.

3) Z algebry.

Cztery działania główne na liczbach ogólnych całkowitych z jednym lub więcej wyrazami, podnoszenie do kwadratu i do sześćcianu wyrażeń algebraicznych, tudzież liczb układu dziesiętkowego, największy wspólny dzielnik i najmniejsza wspólna wielokrotność, rachowanie liczbami ułamkowymi.

2) Do kursów wyższych przyjmuje się uczniów, którzy kurs poprzedzający tego zakładu, lub podobnie zorganizowanej wyższej szkoły handlowej, ukończyli ze stopniem przynajmniej pierwszym.

W przypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie, mogą jednak tacy kandydaci, którzy powyższego dowodu złożyć nie mogą, za przyzwoleniem c. k. Ministerstwa wyznań i oświaty być przypuszczeni do egzaminu wstępnego, przy którym oprócz odpowiedniego wieku, mają okazać takie wiadomości, które odpowiadają celowi nauki kursu bezpośrednio poprzedzającego ten kurs, do którego kandydat wstąpić zamierza. Egzamin ten ma się odbywać ze wszystkich przedmiotów nauki w tym kursie.

O przyjęciu uczniów nadzwyczajnych, rozstrzyga konferencya nauczycieli; przyjmowanie takich uczniów, zależy jednak od liczby uczniów zwyczajnych i miejsca w zakładzie. Uczniowie nadzwyczajni mogą uczęszczać tylko na naukę niektórych przedmiotów danego kursu.

Liczba uczniów przyjętych do jednego kursu, nie może przewyższać 40.

b) *Oплата szkolna.*

Czesne wynosi na każdym roku Wyższej Szkoły handlowej 40 koron rocznie. Oprócz opłaty szkolnej ma każdy uczeń przy przyjęciu go do zakładu, złożyć jednorazową takse w kwocie 10. koron, jako datek na środki naukowe.

Nadzwyczajni uczniowie (hospitanci) płacą oprócz taksy wstępnej, czesne po 10 koron za każdy przedmiot, na który uczęszczają.

Taksa za ćwiczenia w pracowni chemicznej i towaroznawczej, wynosi 10 koron rocznie.

Opłatę szkolną składa się półrocznie z góry, a mianowicie: pierwszą ratę razem z takse wstępną, drugą ratę 1-ego marca; w pewnych wypadkach można jednak pozwolić i na spłaty mniejszymi ratami.

2) *Uzupełniająca szkoła handlowa.*

Do szkoły handlowej uzupełniającej, przyjmuje się uczniów i pomocników handlowych, którzy:

1) wykazą się świadectwem uwolnienia szkoły ludowej lub świadectwem innej szkoły, która w myśl ustawy krajowej zastępuje świadectwo uwolnienia szkoły ludowej;

2) albo ukończyli z dobrym postępem naukę w ogólnej szkole uzupełniającej;

3) albo przy egzaminie wstępnym okazały wiadomości, odpowiadające warunkowi 1. lub 2.

Każdy uczeń szkoły handlowej uzupełniającej, ma przy pierwszym przyjęciu złożyć takse wstępną w wysokości dwóch koron i corocznie dwie korony, jako opłatę szkolną, od której uwolnienie zależy od Wydziału szkolnego.

TREŚĆ.

Wiadomości ogólne	5
Plan nauk Wyższej Szkoły handlowej	11
a) Przedmioty obowiązkowe	12
b) " nadobowiązkowe	35
Kuratorya Wyższej Szkoły handlowej	39
Grono nauczycielskie Wyższej Szkoły handlowej	41
Uczniowie: a) statystyka uczniów Wyższej Szkoły handlowej	43
b) imienny spis uczniów " " "	45
Regulamin Szkoły handlowej uzupełniającej	52
Program nauk szczegółowy Szkoły uzupełniającej	55
Plan nauk w handlowej Szkole uzupełniającej	60
Grono nauczycielskie handlowej Szkoły uzupełniającej	61
Uczniowie: a) statystyka uczniów handlowej Szkoły uzupełniającej	62
b) imienny spis uczniów " " "	62
Wiadomości o warunkach przyjęcia, wpisach, opłacie szkolnej i t. d.	64

Dodatek II. do sprawozdania z r. 1904.

Biblioteka uczniów zawiera 542 dzieł w 1026 tomach, a mianowicie:

- a) w języku polskim . . 407 dzieł w 761 t.
- b) w języku niemieckim 79 dzieł w 141 t.
- c) w języku francuskim 50 dzieł w 68 t.
- d) w języku rosyjskim . 6 dzieł w 56 t.

A) W języku polskim przybyło:

- Abgar Sołtan:** Nea. Rusini. Szkice i obrazki. — **Almeras d' Heur:** Małżeństwo u różnych narodów. — **Amicis de Edmund:** Holandia.
- Bellesort A.:** Społeczeństwo japońskie. — **Bogdanowicz E.:** Pan Zagłoba i Dyo-
genes. — **Bloch Jan:** Przyszła wojna. — **Bolesławita B.:** Szpieg. Moskal. —
Bonnefons: Sprzymierzeniec Napoleona. — **Brandt H.:** Pamiętniki oficera
polskiego 1808—1812.
- Chmielowski P.:** Kobiety Mickiewicza, Słowackiego i Krasińskiego. — **Chołoniewski
A.:** Tadeusz Kościuszko. — **Chrzęszczewska i Warnkówna:** Z biegiem Wisły.
Obrazki geogr. — **Cieszewski K.:** Pozory, pow. — **Corelli M.:** Doczesna
potęga.
- Deledda G.:** Po rozwodzie, pow. — **Deotyma:** Branki w jassyrze. Polska w pieśni.
Depping W.: Japonia. — **Doleżan W.:** Mandżuria. — **Dostojewski T.:** Wspo-
mnienia z martwego domu. — **Doyle C.:** Pies Baskerville'ów. — **Dubiecki M.:**
Rys dziejów najnowszych. — **Dunikowski E.:** Listy z Ameryki.
- France A.:** Historia komiczna.
- Gebhart E.:** Przy dźwięku dzwonów. Legendy i opowiadania. — **Gliński K.:** Obrazki
z przeszłości. — **Gomulicki W.:** Obrazki weneckie. — **Grube A.:** Historia
w obrazach.
- Historia Polski.** — **Hoffmanowa Kl.:** Jan Kochanowski.
- J. Antoni Dr. (Rolle):** Szkice i opowiadania. Zameczki podolskie. — **Jerome K.:**
Dziennik wycieczki do Oberammergau. — **Jokai M.:** Czarna krew, pow.
- Kaczkowski Zygmunt:** Olbrachtowi rycerze. Zaklika. — **Kielland E.:** Kapitan Worse,
pow. — **Kierst & Callier:** Słownik polsko-ang. i ang.-polski. — **Kipling R.:**
Druga księga Dżungli. — **Kłosy:** 1886, 1888, 1889. — **Kochanowski Jan**

- Dzieła. — **Konopnicka M.**: Trzy studia. — **Korzeniowski J.**: Kolokacya. Majątek albo imię, komedia. — **Kowerska Z.**: Powieść. — **Kranz Z.**: Zbiór zadań matematycznych. — **Krechowiecki A.**: Rdza.
- Leuss H.**: Z więzienia pruskiego. — **Lityński i Majerski**: Na około świata.
- Łanskaja N.** (autorka rosyjska): Misyonarze świętej Rosyi.
- Makaulay T. M.**: Szkice i rozprawy w tłóm. St. Tarnowskiego. — **Majerski St.**: Opis ziemi. — **Michaud.**: Wielkie legendy ludzkości. — **Miecznik A.**: Cztery dni, pow. — **Multatuli**: Maks Havelaar. — **Mycielski J.**: Z pod wieży Eiffel.
- Ohr Jerzy**: Szulem-Alechem. Miliony, pow. giełdowa. — **Ostoja**: Nad morzem. Z notatek turysty.
- Piasecki J.**: Walka, pow. — **Prokesch Wł.**: Piotr Chmielowski. — **Przegląd polski** 1903–1904.
- Richet K.**: Wojny i pokój. Studium. — **Rod E.**: Daremne wysiłki. — **Rogosz J.**: Na ziemi galicyjskiej. Marzyciele. — **Rosevelt T.**: Życie hodowców amerykańskich. Życie wyteżone. — **Rosny H.**: Złota igielka. — **Rydel L.**: Utwory dramatyczne.
- Sand G.**: Ostatnia z Aldinich. — **Sewer**: Szkice z Anglii. Nowele. — **Siemiradzki J. Dr.**: Z Warszawy do równika. — **Smoleński W.**: Konfederacya Targowicka. **Suffczyński K. (Bodzantowicz)**: Zawsze oni. — **Świat**, tygodnik ill. 1891. **Świetla K.**: Ostatnia Pani Głogowska.
- Tarnowski St.**: Ks. Waleryan Kalinka. Szujskiego młodość. Nasze dzieje. — **Tretiak J.**: Juliusz Słowacki. — **Tygodnik illustr.** 1903 i 1904.
- Urbanowska Z.**: Księżniczka, pow.
- Walewska C.**: Historia dzieci. — **Wazow J.**: Wybór nowel. — **Węstawska E.**: Nowele amerykańskie. — **Wzechświat** 1903. — **Wyspiański St.**: Wyzwolenie. Bolesław Śmiały.
- X. Y.**: Stuletnia walka narodu polskiego o niepodległość.
- Zapolska G.**: Fin-de-Sieclistka, pow.
- Żeromski St.**: Utwory powieściowe.

B) W języku niemieckim:

- Bruhns A.**: Lese- u. Sprachbuch. — **Buch der Erfindungen**, Gewerbe u. Industrie.
- Fischer C. Sallstein.**: Emin Pascha. Sein Leben.
- Gartenlaube** 1897.
- Hassack K.**: Lehrbuch der Warenkunde.
- Jokay M.**: Neue Erzählungen.
- Kummer u. Stejskal**: Einführung in die Geschichte der deutschen Literatur.
- Lessing G. E.**: Minna v. Barnhelm.
- Marlitt E.**: Im Hause des Kommerziensrates. — **Meyer**: Konversations-Lexikon. 5 Aufl. — **Monatschrift** für Handels- u. Socialwissenschaft. Jahrg. 1903.
- Spielhagen Fr.**: Problematische Naturen. — In Reih und Glied. — Sturmflut. — Hammer u. Ambosh. — **Schlossers Weltgeschichte**. — **Schweiger—Lerchen-**

III

feld: Zwischen Donau und Kaukasus. — **Stanley H.:** Durch den dunkeln Weltteil.

Verne I.: Ein Kapitän von 15 Jahren. — Die Eissphinx. — Das Land der Pelze.

Wolfrum M.: Das internationale Übungskontor. — **Wörterbuch:** (Technisches) für Industrie u. Handel in deutscher, französischer und englischer Sprache

C) W języku francuskim:

About E.: Le roman d'un brave homme.

Baines T.: Voyage dans le sud-ouest de l'Afrique. — **Barante:** Jeanne d'Arc. —

Bouilly I.: Contes à ma fille.

Cottin: Elisabeth ou les exilés de Sibérie.

Delon C.: Promenades dans les nuages. — **Duray V.:** Histoire de France.

Eckmann-Chatrian: L'illustre docteur Mathéus.

Faraday M.: Histoire d'une chandelle. — **Figuier L.:** Les grandes inventions. — **Fonvielle W.:** La mesure du mètre.

Guillemin A.: Les machines à vapeur et à gaz. Le télégraphe et le téléphone. — Le feu souterrain. — Les météores électriques et optiques. — **Genouillac**

H. G.: A tous les vents. Scènes de la vie réelle à la ville et à la campagne.

Jouveaux E.: Histoire de quatre ouvriers anglais.

Klaczko I.: Rome et la renaissance. Jules II. — **Koechlin A. Schwartz:** Un touriste au Caucase.

Lecture pour Tous. Revue universelle illustrée 1903–1904. — **Lefebvre E.:** Les aliments.

Maury L. f. Alfr.: La terre et l'homme. — **Michaud I. F.:** Siège d'Antioche et prise de Jerusalem. — **Mollière:** Le tartufe. — L'avare. — Le misantrope. —

Muller E.: La boutique du marchand de nouveautés.

Ohnet G.: Les batailles de la vie Serge Panine.

Petit M.: La mer et la marine.

Schweinfurth G.: Au coeur de l'Afrique, Voyage par I. Belin de-Launay. — **Souvestre E.:** Au coin du feu.

Ulrich L.: Les cinq doigts de Birouk. — **Vattemare H.:** I. Hayes, l'océan arctique, voyages d'exploration au pôle nord. — **Verne J.:** Le tour du monde en 80 jours. — Le docteur Ox. — **Vigny A.:** Cing-Mars ou une conjuration sous Louis XIII. — **Voltaire:** Histoire de Charles XII roi de Suède.

Welschinger H.: Le maréchal Ney.

D) W języku rosyjskim:

Czechowa dzieła tomów 16.

Lieskowa dzieła tomów 36.

8-9

Deutsch IV Ant.
Deutsch II Armpf.
Skizze IV K. Kos.

9-10

9-10 prang. Rospier

10-11

prang. III R
Deutsch II Treck

11-12

Arten III Taffen
prang. II
prang. IV Spitzer

12-1

Engl. Cabinet

psd

2-3 Deutsch I

8-9

prang. II
9-10

11-12 prang. IV

10-11 Deutsch III
n. 5.

12-1 Engl.

